

MANIFESTATIES VAN INGRESSIVITEIT

Ingressief, inceptief en inchoatief aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees

BACHELORSCHRIJF CHINASTUDIES, UNIVERSITEIT LEIDEN

Naam: Maarten Bogaards
Studentnummer: 1289292
Begeleider: prof.dr. Rint Sybesma
Tweede lezer: drs. Anne Sytske Keijser
Datum: 7 juli 2020
Aantal woorden: 10.992 (hoofdttekst, incl. voetnoten)

Afbeelding op voorzijde: *Ripening Growth* (1929) van Paul Klee

SUMMARY

This thesis is about the expression of *ingressive aspect*: language elements that focus on the beginning of a situation. An English example is *started* in *That's when I started having doubts*, which emphasizes the initial boundary/phase of *having doubts*.

The domain of ingressivity has been described and analyzed in general terms, but an in-depth understanding ingressive aspect also requires an analysis of specific formal manifestations of the conceptual domain—something that is mostly lacking in previous research. The aim of this thesis is therefore to conduct a fine-grained analysis and comparison of the aspectual semantics of three ‘manifestations of ingressivity’: the ingressive suffix *-qilai* 起來 in Mandarin and the ingressive adverbs *chū* 初 and *shǐ* 始 from pre-Tang Chinese.

The comparison—which breaks down ‘aspectual semantics’ into ‘conceptual structure’ and ‘restrictions’—reveals both similarities and differences. First, the three ingressive markers share a basic conceptual structure consisting of [+BEGIN] and [+FOCUS_{BEGIN}], but *-qilai* 起來 additionally consists of the optional component [±STAND UP] due to limited semantic bleaching of the source structure’s lexical semantics, i.e. the verb *qilai* 起來 ‘to stand up’. This explains the fact that Stage Level States selecting *-qilai* 起來 may shift optionally to Activities, as metaphorical extensions of ‘standing up’ (i.e. ‘increase’) license dynamic interpretations. This same optionality may be explained for the pre-Tang Chinese adverbs through the causative potential of the predicate, which likewise optionally entails ‘increasing’.

Second, combinatory possibilities (regarding selection by the predicate) can be described for *shǐ* 始 without additional restrictions, while those of *-qilai* 起來 and *chū* 初 can be accounted for with one disjunctive rule each: *-qilai* 起來 requires the predicate to be durative, atelic, or both; *chū* 初 requires it to be dynamic-durative, telic, or both. In terms of ingressive subtypes, this means that *chū* 初 is typically inceptive, *-qilai* 起來 is more inceptive than inchoative, and *shǐ* 始 is actually ingressive in the sense that inceptive and inchoative interpretations are equally available.

This thesis shows that ‘manifestations of ingressivity’—even if, on a surface level, they may appear highly similar aspectually—may exhibit considerable variation regarding conceptual structure and semantic restrictions. This gives rise to major questions, for instance regarding the typological status of the aspectual semantics described presently: how is ingressivity manifested from a more wide-scope crosslinguistic perspective, and what does that mean for the domain of ingressive aspect? In that respect, this thesis is only the beginning.

SAMENVATTING

Deze scriptie gaat over de uitdrukking van *ingressief aspect*: taalvormen die het begin van een situatie belichten. Een Nederlands voorbeeld van zo’n ingressieve vorm is *sloeg aan het in* *Toen sloeg ik aan het twijfelen*, waarmee de begingrens en -fase van *twijfelen* worden benadrukt.

Het domein van ingressiviteit is *in abstracto* wel beschreven en geanalyseerd, maar om ingressief aspect beter te begrijpen is ook een analyse nodig van concrete formele manifestaties van het conceptuele domein—iets wat in eerder werk veelal ontbreekt. Het doel van deze scriptie is daarom om een fijnmazige analyse en vergelijking te maken van de aspectuele semantiek van drie verschillende ‘manifestaties van ingressiviteit’: het ingressieve achtervoegsel *-qilai* 起來 in het Mandarijn, en de ingressieve bijwoorden *chū* 初 en *shǐ* 始 uit het pre-Tang-Chinees.

De vergelijking, waarbij ‘aspectuele semantiek’ is uitgesplitst in ‘conceptuele structuur’ en ‘beperkingen’, brengt zowel overeenkomsten als verschillen aan het licht. De drie ingressief-markeerders delen ten eerste een basale conceptuele structuur die bestaat uit [+BEGIN] en [+FOCUS_{BEGIN}], maar *-qilai* 起來 kent daarnaast een optionele component [±OPSTAAN] doordat de lexicale semantiek van de bronstructuur—het werkwoord *qilai* 起來 ‘opstaan’—slechts beperkt is verbleekt. Dit verklaart dat tijdelijke toestanden die *-qilai* 起來 selecteren optioneel kunnen shiften naar activiteiten, aangezien de ‘opstaan’-semantiek in overdrachtelijke zin (‘toename’) een dynamische interpretatie toestaat. Diezelfde optionaliteit kan voor de pre-Tang-Chinese bijwoorden worden verklaard aan de hand van het causatieve potentieel van predicaten, dat eveneens ‘toename’ kan impliceren.

Ten tweede kunnen de combinatiemogelijkheden (wat selectie door het predicaat betreft) van *shǐ* 始 zonder extra beperkingen worden beschreven, terwijl die van *-qilai* 起來 en *chū* 初 in één disjunctieve regel elk kunnen worden gevat: voor *-qilai* 起來 moet het predicaat duratief zijn, atelisch, of allebei; voor *chū* 初 moet het predicaat dynamisch-duratief zijn, telisch, of allebei. In termen van ingressieve subtypen maakt dit *chū* 初 typisch inceptief, *-qilai* 起來 meer inceptief dan inchoatief, en *shǐ* 始 daadwerkelijk ingressief in de zin dat inceptiviteit en inchoativiteit gelijkelijk beschikbaar zijn.

Deze scriptie laat zien dat zich onder ‘manifestaties van ingressiviteit’—zelfs als die op het eerste gezicht een zeer vergelijkbare aspectuele semantiek lijken te hebben—aanzienlijke verschillen kunnen aftekenen in conceptuele structuur en semantische restricties. Dat roept grote vragen op, zoals wat de typologische status is van de semantiek die hier is beschreven: hoe manifesteert ingressiviteit zich in breder crosslinguïstisch perspectief, en wat betekent dat voor het domein van ingressief aspect? Wat dat betreft is deze scriptie pas het begin.

DANKWOORD

Ik ben mijn begeleider, Rint Sybesma, zeer erkentelijk voor zijn constructieve commentaar, aanhoudende vertrouwen en oprechte betrokkenheid tijdens het schrijfproces—dat dankzij zijn hulp niet alleen dynamisch en (wellicht iets té) duratief was, maar uiteindelijk ook telisch. Dank ook aan Anne Sytske Keijser voor haar bereidheid de tweede lezer van deze scriptie te zijn. Tot slot dank ik Hugo en m’n ouders, Pieter en Kiki, voor hun geloof en geduld.

AFKORTINGEN IN GLOSSEN

ISG	pronomen, eerste persoon enkelvoud
3SG	pronomen, derde persoon enkelvoud
CHU	ingressief bijwoord <i>chū</i> 初 (pre-Tang-Chinees)
CL	classifier
DE	onderschikkend partikel <i>de</i> 的 of <i>de</i> 得 (Mandarijn)
LAI	tweede deel van QILAI
QI	eerste deel van QILAI
QILAI	ingressief werkwoordsachtervoegsel <i>-qilai</i> 起來 (Mandarijn)
SHI	ingressief bijwoord <i>shǐ</i> 始 (pre-Tang-Chinees)
WEI	nonmutatief bijwoord <i>wèi</i> 未 (pre-Tang-Chinees)
WW.LE	geactualiseerd/perfectief werkwoordsachtervoegsel <i>-le</i> 了 (Mandarijn)
YE	partikel van het naamwoordelijk gezegde <i>yě</i> 也 (pre-Tang-Chinees)
YU	voorzetsel <i>yú</i> 於 ‘in, op, aan, bij, van, naar’ (pre-Tang-Chinees)
ZAI	progressief partikel <i>zài</i> 在 of <i>zhèngzài</i> 正在 (Mandarijn)
ZF.LE	zinsfinaal partikel <i>le</i> 了 (Mandarijn)
ZHE	duratief werkwoordsachtervoegsel <i>-zhe</i> 著 (Mandarijn)

INHOUDSOPGAVE

SUMMARY	i
SAMENVATTING	i
DANKWOORD	ii
AFKORTINGEN IN GLOSSEN	iii
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	1
1.1 Aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees	1
1.2 Onderzoeksvragen en opbouw	3
HOOFDSTUK 2 ASPECTUELE CATEGORISERING	4
2.1 Twee-componentenmodel van aspect	4
2.2 Situatie-aspect	6
2.3 Perspectief-aspect	7
2.4 Selectie en shift	9
2.5 Ingressiviteit, inceptiviteit en inchoativiteit	9
HOOFDSTUK 3 MANIFESTATIES VAN INGRESSIVITEIT	15
3.1 Dataverzameling en methode	15
3.2 Mandarijn: <i>-qilai</i> 起來	15
3.2.1 <i>Situatietypen</i>	15
3.2.2 <i>Perspectiefmarkeerders</i>	17
3.3 Pre-Tang-Chinees: <i>chū</i> 初 en <i>shǐ</i> 始	19
3.3.1 <i>Situatietypen</i>	19
3.3.2 <i>Aspecto-temporele bijwoorden</i>	22
3.4 Overzicht en vergelijking	23
3.4.1 <i>Simplex perspectief</i>	23
3.4.2 <i>Complex perspectief</i>	26
HOOFDSTUK 4 BESLUIT	28
BIBLIOGRAFIE	31

HOOFDSTUK I

INLEIDING

1.1 Aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees

Deze scriptie gaat over aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees. Aspect draait om de interne temporele structuur van situaties (Comrie 1976; Smith 1997), bijvoorbeeld dat een situatie een afgerond geheel vormt of aan de gang is.¹ Met een concreet voorbeeld in het Nederlands: in *Ik heb dit boek gelezen* is het boek uit, in *Ik zit dit boek te lezen* niet. Dat is een verschil in aspect. Voor die conceptuele categorie heeft het Mandarijn een set aan grammaticale aspectmarkeerders, ook wel aspectpartikels genoemd: achtervoegsels die de aspectuele waarde van een werkwoord determineren. Een bekend voorbeeld is *-le* 了, geïllustreerd in (1), dat wel ‘perfectief’ wordt genoemd en aanduidt dat de situatie in kwestie een afgerond geheel vormt (voorbeeld uit Sybesma 1997:217).

- (1) 他昨天寫了一封信。
Tā zuótiān xiě-le yī-fēng xìn.
3SG gisteren schrijven-ww.LE een-CL brief
‘Gisteren heeft hij een brief geschreven.’

In (1) is het aspectuele effect van *-le* 了 dat het schrijven van de brief een afgerond geheel vormt; zonder *-le* 了 zou van afronding geen sprake zijn (Sybesma 1997:217). Naast *-le* 了 heeft het Mandarijn nog andere aspect-achtervoegsels, waaronder *-zhe* 著 (duratief), *-guo* 過 (*experientieel*), *-xiaqu* 下去 (*continuatief*) en *-qilai* 起來 (*ingressief*). Deze markeerders zijn alomtegenwoordig in het taalgebruik (Xiao & McEnery 2004:3). Het Mandarijn kan daarom worden gezien als ‘aspect-prominente’ taal in de zin van Bhat (1999), waartoe talen worden gerekend waarin de uitdrukking van aspect wordt gekarakteriseerd door een hoge mate van grammaticalisering, verplichtheid, systematiek en alomtegenwoordigheid (Bhat 1999:121-129; zie ook Dahl 1985, 2000 en Bybee et al. 1994 voor meer typologische overzichten van aspect).

Zo’n set aan grammaticale aspect-achtervoegsels is dus iets wat het moderne Mandarijn kenmerkt.² Maar dat is niet altijd zo geweest. Het Klassiek Chinees (6e-3e eeuw v.C.) en dat uit de Han-periode (206 v.C.-23 n.C.; 25-220 n.C.)—die hier tezamen zullen worden aangeduid als ‘pre-Tang-Chinees’ (Meisterernst 2013)—hebben geen achtervoegsels die aspect markeren; in plaats daarvan worden bijwoorden gebruikt die voorafgaan aan het werkwoord en zowel tempus als aspect aanduiden (Meisterernst 2015:1). Zo vervullen de pre-Tang-Chinese aspecto-temporele bijwoorden *jì* 既 en *yǐ* 已

1. In deze scriptie zal de term *situatie* worden gebruikt als abstractie over alles waarnaar werkwoorden verwijzen (net als bv. Comrie 1976; Lyons 1977; Haeseryn et al. 1997:1662-1677), d.i. als synoniem van *werking* in de zin van Haeseryn et al. (1997:45). Hiervoor is ook de term *Stand van Zaken/SuZ* (*State of Affairs/SoA*) gebruikelijk (bv. Dik 1997; Boogaart 2004).
2. Sommige auteurs gaan een stap verder en stellen dat het Mandarijn een ‘aspect-taal’ is (bv. Wang 1943:151; Norman 1998:163; Xiao & McEnery 2004:2-3), ook vanwege het gebrek aan morfologische markering van werkwoordstijd. Daar kan tegenin gebracht worden dat een *coarse-grained* typologische kwalificatie als ‘aspect-taal’ (en ‘non-aspect-taal’) weinig verhelderend is en de belangwekkende details juist verhuult (Rint Sybesma, p.c. 11/05/2020).

een aspectuele functie die vergelijkbaar is met het moderne *-le* 了 (Pulleyblank 1995:112-118; Meisterernst 2005; Zhao 2009; Wei 2015). Meisterernst (2005) noemt beide ‘perfectief’.

Hoewel *-le* 了 uit het Mandarijn en *jì* 既 en *yǐ* 已 uit het pre-Tang-Chinees op het eerste gezicht sterk op elkaar lijken, laten Meisterernst (2005) en Wei (2015) zien dat ze grote verschillen vertonen qua syntaxis en semantiek. Zo verschillen ze in structurele positie en verplichtheid, en ontbreekt bij *jì* 既 de resultatieve semantiek die *-le* 了 juist typeert (Meisterernst 2005:102-103). De vergelijking van ‘perfectieve’ taalelementen uit verschillende perioden maakt duidelijk dat een *in abstracto* conceptuele gelijkenis—afhankelijk van de distributie van de taalelementen waarmee het domein uitdrukking krijgt—zich *in concreto* verschillend kan manifesteren. Een fijnmazige vergelijking van specifieke taalvormen kan zo inzicht verschaffen in de reikwijdte van het conceptuele domein als geheel—of, met een typologische term van Dahl (1985): het ‘gram’—en omgekeerd verduidelijken wat elk van de vergeleken taalvormen bijzonder karakteriseert (bv. resultativiteit bij *-le* 了).

Deze scriptie bouwt daarom voort op het werk van Meisterernst (2005) en Wei (2015) door hun analyses te verschuiven van het perfectieve naar het ingressieve domein. Oftewel: van taalelementen die een situatie als afgerond geheel presenteren, naar taalelementen die het begin ervan belichten. Daarbij zal de nadruk liggen op verschillen en overeenkomsten in aspectuele semantiek.

In het Mandarijn is een markeerder van ingressiviteit het eerdergenoemde *-qilai* 起來 (Xiao & McEnery 2004:216-226; Shyu et al. 2013; Wang & Wu 2018; Cherici 2019),³ in het Pre-Tang-Chinees de aspecto-temporele bijwoorden *chū* 初 en *shǐ* 始 (Pulleyblank 1995:121-122; Wang et al. 1996:33,303; Jonker 2011:6; Meisterernst 2015:280-296). Zinnen (2)-(4) illustreren de elementen (uit Xiao & McEnery 2004:217 en Meisterernst 2015:283,289).

- (2) 他哈哈大笑起來。

Tā hāhādàxiào-qilai.

3SG lachen.hard-QILAI

‘Hij begon hard te lachen.’

- (3) 孝景帝三年正月甲子，初起兵於廣陵。

Xiào Jǐng dì sān nián zhēng yuè jiǎzǐ, chū qǐ bīng yú Guǎnglíng.

Xiao Jing keizer drie jaar eerste maand Jiazi CHU oprichten leger YU Guangling

‘In het derde jaar van keizer Xiao Jing, in de eerste maand op de dag *Jiazi*, verzamelde hij juist zijn troepen in Guangling.’

- (4) 天下始定，兵革未息。

Tiānxià shǐ dìng, bīng gé wèi xī.

keizerrijk SHI vestigen leger kar WEI uitrusten

‘Het keizerrijk was net gevestigd, maar de soldaten konden nog niet uitrusten.’

3. *-Qilai* 起來 is polyseem, zo is het naast een ingressiviteitssuffix ook een markeerder van het medium (*middle voice*—vgl.bv. Wang 2005; Xiong 2017:49-133; Hu 2019). Deze gebruiken zijn doorgaans goed van elkaar te onderscheiden. Omwille van de ruimte ga ik hier alleen op het ingressieve gebruik in.

In (2) duidt *-qilai* 起來 het begin van een atelisch gebeuren ('lachen') aan. In (3)-(4) belichten *chū* 初 en *shǐ* 始 ook zo'n beginpunt, maar met verschillende eigenschappen: in (3) is het beginpunt dat van de duratieve situatie 'de troepen verzamelen', terwijl *shǐ* 始 in (4) het beginpunt van een resulterende toestand aanduidt (Meisterernst 2015:289) die voortvloeit uit het punctuele 'vestigen'. Deze voorbeelden geven dus al de (anekdotische) indruk dat ingressiviteit zich op verschillende manieren kan manifesteren. Het doel van deze scriptie is om deze indruk nauwkeuriger uit te werken.

Naast een algemene indruk van variabiliteit zijn er ook specifiekere redenen voor de vergelijking van juist deze taalelementen. Ten eerste verschilt de conceptuele basis voor de ontwikkeling naar ingressiviteitsmarkeerder tussen de pre-Tang-Chinese (*chū* 初/*shǐ* 始: 'eerste keer') en het moderne element (*-qilai* 起來: 'opstaan', oftewel gebaseerd op lichamelijke ervaring—vgl.bv. Newman 2002),⁴ waardoor uit zo'n vergelijking ook iets kan worden opgemaakt over taalvormen die crosslinguïstisch voor zulke ontwikkeling in aanmerking komen, en over de vraag of zo'n 'oorspronkelijke' semantiek persisteert (in de zin van Hoppers (1991) *semantic persistence principle*). Ten tweede bestaat er binnen de studie van aspect minder aandacht voor ingressiviteit dan voor andere aspectuele categorieën. Zo bevat het *Oxford Handbook of Tense and Aspect* (Binnick 2012) wel hoofdstukken over habitualiteit en progressiviteit, maar niet over ingressief aspect. Deze scriptie is daarom ook een aanzet tot meer aandacht voor ingressiviteit.

1.2 Onderzoeksvragen en opbouw

Het doel van deze scriptie is om de aspectuele semantiek van de ingressieve vormen *-qilai* 起來 uit het Mandarijn en *chū* 初 en *shǐ* 始 uit het pre-Tang-Chinees te vergelijken, om zo zicht te krijgen op de manieren waarop ingressiviteit zich kan manifesteren, en op wat elk ingressief element in het bijzonder kenmerkt. Dit onderzoeksdoel valt uiteen in drie vragen: de eerste theoretisch (over aspect/ingressiviteit in het algemeen), de tweede descriptief (over de ingressiefmarkeerders), de laatste analytisch (over de vergelijking zelf). De onderzoeksvragen—die cumulatief zijn ontworpen in de zin dat de eerste twee de theoretische en empirische basis leggen voor de analyse in de derde vraag—luiden als volgt:

1. *Wat is ingressief aspect?*
2. *Wat zijn de semantische (aspectuele) eigenschappen van -qilai 起來 in het Mandarijn, en chū 初 en shǐ 始 in het pre-Tang-Chinees?*
3. *Welke verschillen en overeenkomsten in aspectuele semantiek zijn er tussen deze elementen?*

De scriptie is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 komt aspect in het algemeen aan bod: de verschillende typen die in de literatuur worden onderscheiden, de indeling die zal worden gehanteerd, en de plaats van ingressiviteit daarbinnen (vraag 1). Dan brengt hoofdstuk 3 de aspectuele semantiek van de ingressieve taalvormen in kaart op basis van eerder onderzoek (vraag 2) en vergelijkt (vraag 3). Hoofdstuk 4 sluit af.

4. De lichamelijke, antropocentrische basis heeft *-qilai* 起來 bijvoorbeeld gemeen met de Nederlandse houdingswerkwoorden (*zitten/staan/liggen*), die in het Nederlands in verschillende samenstellingen een rol spelen in de uitdrukking van aspect (Boogaart 1991, 1999; Lemmens 2002, 2005, 2015; Bogaards 2019a,b).

HOOFDSTUK 2

ASPECTUELE CATEGORISERING

2.1 Twee-componentenmodel van aspect

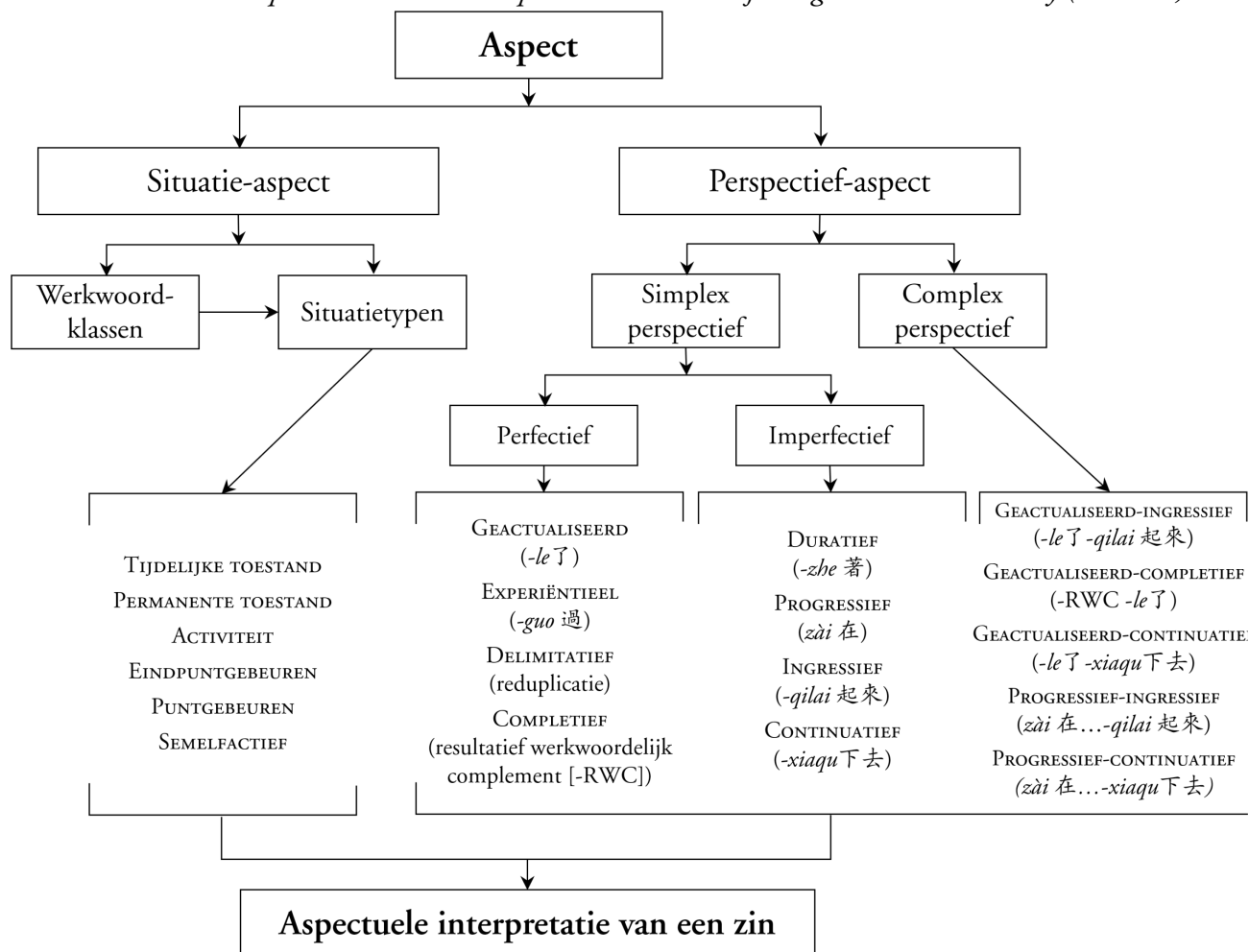
Aspect kan in algemene zin worden gedefinieerd als “the internal temporal constituency of a situation” (Comrie 1976:3), waarbij “situation” duidt op alles waarnaar werkwoorden verwijzen, en “temporal constituency” op de manier waarop zo’n situatie zich in de tijd voltrekt.⁵ Vanuit deze algemene definitie valt aspect in (sub)typen uiteen. Over de vraag hoeveel (sub)typen er moeten worden onderscheiden, bestaat onenigheid: de basale distinctie tussen ‘situatie-aspect’ en ‘perspectief-aspect’ wordt meestal wel gemaakt, maar ook niet altijd (bv. Moens 1987 en Zhang 1995; zie Depraetere 1995 en Bertinetto & Delfitto 2000 voor discussie).⁶ Ook zijn er indelingen die uitgaan van drie of meer componenten, met bijvoorbeeld aparte categorieën voor ‘fase-aspect’ (Michaelis 1998) en ‘kwantificatie-aspect’ (Dik 1997).

Xiao & McEnery (2004) gaan, in navolging van Smith (1997), uit van een tweeledig onderscheid om aspect in het Mandarijn te analyseren: een “two-component aspect model” (Xiao & McEnery 2004:13), oftewel een twee-componentenmodel van aspect. In grote lijnen komt zo’n model erop neer dat de aspectuele interpretatie van een zin bepaald wordt door de combinatie van de situatie-aspectuele waarde van het predicaat met het perspectief-aspectuele effect van een aspectmarkeerder. Een cruciaal uitgangspunt is hierbij dat zinsaspect compositioneel tot stand komt (Verkuyl 1972, 1993): het kan worden voorspeld op basis van de samenstellende delen.

Hoewel situatie- en perspectief-aspect in dit model onafhankelijke categorieën zijn, interageren ze wel met elkaar, bijvoorbeeld doordat situatietypen sommige typen perspectief-aspect wel kunnen selecteren en andere niet, en doordat met het gebruik van een perspectief-aspectmarkeerder alternatieve situatietypen kunnen worden afgeleid: *aspect shift* (de Swart 1998; Michaelis 2004). Xiao & McEnery (2004:10) geven de compositionaliteit van aspectuele interpretatie in het Mandarijn schematisch weer; Figuur 2.1 toont daarvan een vereenvoudigde (en vertaalde) versie.⁷

-
5. Het is hierbij belangrijk om te beseffen dat aspectuele semantiek een eigenschap is van de taalvormen die naar situaties verwijzen, en geen direct verband hoeft te houden met de ((meta)fysische) eigenschappen van die situaties in de werkelijkheid. Aangezien conventionele talige conceptualisatie gestoeld is op de ervaring van een taalgemeenschap met de werkelijkheid, is aspectuele semantiek afgeleid van menselijke ervaring met de werkelijkheid, niet van de werkelijkheid zoals die met natuurwetenschappelijke theorie of meetinstrumenten vastgesteld kan worden. In termen van Moens & Steedman (1988) is een ‘temporele ontologie’ in semantische zin iets anders dan in (meta)fysische zin.
 6. Dit zijn mijn vertalingen van *viewpoint aspect* (ook wel *grammatical aspect* of simpelweg *aspect*) en *situation aspect* (ook wel *lexical aspect*, *ontological aspect*, *Aktionsart* of *actionality*). Zie Boogaart (2004) voor een bespreking van de voor- en nadelen van elk van deze termen. In deze scriptie zal ik deze terminologie niet verder problematiseren.
 7. Vertalingen: *tijdelijke/permanente toestand*=*ILS*(=*Individual Level State*)/*SLS*(=*Stage Level State*); *eindpuntgebeuren*=*accomplishment*; *puntgebeuren*=*achievement* (naar Haeseryn et al. 1997:1664e.v.). Verder is voor *-le* 了 de terminologie van Xiao & McEnery (2004) overgenomen, die het *actual* noemen (*geactualiseerd*). Geactualiseerdheid impliceert perfectiviteit, maar is specifiek: het wil zeggen dat een situatie “becomes a reality with respect to the relevant reference time” (*ibid*:113).

FIGUUR 2.1 Twee-componentenmodel van aspect in het Mandarijn volgens Xiao & McEnery (2004:10)

Het model in Figuur 2.1 zal als theoretisch uitgangspunt en methodisch instrument dienen. Dat heeft voor de huidige doeleinden namelijk verschillende voordelen. Ten eerste kan ingressiviteit qua vorm en betekenis worden gescheiden van andere taalelementen die bij aspectuele interpretatie een rol spelen. Dit maakt een fijnmazige analyse mogelijk van de semantische bijdrage van de ingressiefmarkeerder aan de ene kant, en van overige aspectmarkeerders en het predicaat aan de andere. Ten tweede is dit model ontworpen op basis van het Mandarijn, en daarbij gebaseerd op geattesteerd taalmateriaal uit corpora. Ten slotte krijgt ingressiviteit in het model een specifieke plaats ten opzichte van situatie-/perspectief-aspect, namelijk als manifestatie van het perspectief-aspectuele hoofdtype *imperfectiviteit*. Ingressiviteit is volgens Xiao & McEnery (2004:25) van zichzelf imperfectief omdat het slechts één deel van een situatie belicht—het begin—en haar dus niet als discreet geheel presenteert; het gebruik van de ingressiefmarkeerder *-qilai* 起来 levert daarom een imperfectieve interpretatie op. Maar *-qilai* 起来 gaat ook samen met andere aspectmarkeerders. Dit lossen Xiao & McEnery (2004) op door binnen perspectief-aspect een onderscheid te maken tussen ‘simplexe’ en ‘complexe’ perspectieven, waarbij ‘complex’ verwijst naar meerdere perspectief-aspectuele vormen in één zin, wat een perspectief oplevert dat uit meerdere aspectuele ‘lagen’ bestaat.

Vanuit simplex ingressief *-qilai* 起來 bezien interageert ingressiviteit bij aspectuele interpretatie volgens Figuur 2.1 dus met twee categorieën: de situationeel-aspectuele waarde van het predicaat dat *-qilai* 起來 selecteert, en de complexe perspectief-aspectuele bijdrage van eventuele extra aspectmarkeerders die met *-qilai* 起來 samengaan. Deze twee categorieën zullen daarom centraal staan bij de analyse en vergelijking van de ingressiefmarkeerders (hoofdstuk 3).

Aangezien het model waaruit deze categorieën voortkomen, gebaseerd is op het moderne Mandarijn, kunnen ze direct op *-qilai* 起來 worden toegepast. Voor *chū* 初 en *shǐ* 始 moet het nog worden uitgewerkt. De volgende paragrafen (2.2-2.4) gaan daarom verder in op situatie- en perspectief-aspect, met bijzondere aandacht voor de toepasbaarheid op het pre-Tang-Chinees. Tot slot wordt het begrip *ingressiviteit* nader uitgewerkt en gerelateerd aan de verwante termen *inchoativiteit/inceptiviteit* (par.2.5).

2.2 Situatie-aspect

Situatie-aspect draait om de intern-temporele kenmerken van situaties zoals het predicaat die uitdrukt. Afhankelijk van de kenmerken (parameters) die als uitgangspunt dienen, kunnen verschillende situatietypen worden onderscheiden. Het meest gangbaar zijn drie binaire parameters van Vendler (1957) en Kenny (1963), die op hun beurt teruggaan op Aristoteles (Verkuyl 1989:39): [±DYNAMISCH], [±TELISCH] en [±DURATIEF]. Op basis van binaire toekenning van deze drie parameters kunnen vijf situatietypen uit het twee-componentenmodel van Xiao & McEnery (2004) worden gedefinieerd—alleen tijdelijke en permanente toestanden niet direct. Tabel 2.1 laat zien uit welke kenmerken elk van de situatietypen bestaat, met voorbeelden (Smith 1994; Meisterernst 2013, 2015:290).

TABEL 2.1 Vijf situatietypen volgens Smith (1997), met kenmerken en voorbeelden

Situatietype	Kenmerken			Voorbeelden	
	DYNAMISCH	TELISCH	DURATIEF	Mandarijn	Pre-Tang-Chinees
TOESTAND	—	—	+	<i>zhīdào</i> 知道 ‘weten’ <i>cúnzài</i> 存在 ‘bestaan’ <i>gāoxìng</i> 高興 ‘blij zijn’	<i>zhī</i> 知 ‘weten’ <i>zēng</i> 憎 ‘haten’ <i>fù</i> 富 ‘rijk zijn’
ACTIVITEIT	+	—	+	<i>zǒu</i> 走 ‘lopen’ <i>tīng</i> 聽 ‘luisteren’ <i>tuīchē</i> 推車 ‘een wagentje duwen’	<i>xué</i> 學 ‘leren’ <i>zhàn</i> 戰 ‘vechten’ <i>shí</i> 食 ‘eten’
EINDPUNT- GEBEUREN	+	+	+	<i>gài yīzuò qiáo</i> 蓋一座橋 ‘een brug bouwen’ <i>zǒuqù xuéxiào</i> 走去學校 ‘naar school lopen’	<i>zhù</i> 築 ‘bouwen’ <i>dù</i> 度 ‘oversteken’ <i>wǎng</i> 往 ‘naartoe gaan’
PUNTGEBEUREN	+	+	—	<i>shuìzháo</i> 睡着 ‘in slaap vallen’ <i>dǎpò</i> 打破 ‘kapotmaken’	<i>dìng</i> 定 ‘vestigen’ <i>zhì</i> 至 ‘bereiken’ <i>miè</i> 滅 ‘vernietigen’
SEMELFACTIEF	+	—	—	<i>tī</i> 踢 ‘schoppen’ <i>qiāomén</i> 敲門 ‘op de deur kloppen’	<i>bài</i> 拜 ‘buigen’

Zoals de voorbeelden uit het pre-Tang-Chinees suggereren, kunnen pre-Tang-Chinese werkwoorden inderdaad aan de hand van deze situatietypen worden ingedeeld. Meisterernst (2013) construeert hiervoor een aantal tests op basis van bijwoorden uit het pre-Tang-Chinees zélf, wat laat zien dat de werkwoorden binnen het eigen taalsysteem gevoelig zijn voor de kenmerken in Tabel 2.1.

Deze vijfledige situatie-typologie is dus op zowel het Mandarijn als pre-Tang-Chinees van toepassing. Maar Xiao & McEnery (2004:57-58) maken binnen toestanden nog een extra onderscheid, dat ook voor *-qilai* 起來 van belang is: tussen tijdelijke en permanente toestanden (Carlson 1977), die verschillen in de aard van de eigenschap die wordt toegekend. Permanente toestanden zijn wezenlijk en onvervreemdbaar (bv. *bestaan*), tijdelijke verwerfbaar en eindig (bv. *honger hebben*). Xiao & McEnery (2004) kwalificeren dit onderscheid in termen van Tabel 2.1 door te stellen dat tijdelijke toestanden een dynamisch potentieel bezitten (waarin ze op activiteiten lijken), oftewel: dat ze [$\pm$ DYNAMISCH] zijn. Dat potentieel ziet heel specifiek op de verwerfbaarheid van de toestand, oftewel op de potentiële tijdsgrenzen die afwijken van de rest van de (statische) situatie-structuur (Xiao & McEnery 2004:219-220 noemen dit “ingressive dynamicity”).

Meisterernst (2013) maakt voor toestanden in het pre-Tang-Chinees hetzelfde onderscheid maar noemt het “(un)changeable”. Daarbij stelt ze dat “[c]hangeable states evidently correspond to [SLS] predicates and unchangeable states to [ILS] predicates” (Meisterernst 2013:177). Deze terminologie (SLS en ILS, vgl.vn.7) sluit aan bij die van Xiao & McEnery (2004), wat suggereert dat de termen *onveranderlijk* en *permanent* aan de ene kant, en *veranderlijk* en *tijdelijk* aan de andere, conceptueel op hetzelfde neerkomen. Voor de analyse van situatie-aspect kunnen het moderne Mandarijn en pre-Tang-Chinees daarom toe met een iets uitgebreide versie van de matrix in Tabel 2.1, waarin het dynamisch potentieel van tijdelijke toestanden tot uitdrukking komt. Tabel 2.2 toont zo’n uitgebreide matrix.

TABEL 2.2 Zes situatietypen volgens Xiao & McEnery (2004) en Meisterernst (2013)

Situatietype	Kenmerken		
	DYNAMISCH	TELISCH	DURATIEF
PERMANENTE TOESTAND	–	–	+
TIJDELIJKE TOESTAND	$\pm$	–	+
ACTIVITEIT	+	–	+
EINDPUNTGEBEUREN	+	+	+
PUNTGEBEUREN	+	+	–
SEMELFACTIEF	+	–	–

De analyse van de ingressieve elementen in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees in hoofdstuk 3 zal wat betreft de interactie met situatie-aspect uitgaan van de zesledige situatie-typologie in Tabel 2.2.

2.3 Perspectief-aspect

De situatie-structuur van het predicaat produceert in interactie met de rest van de zin een bepaalde aspectuele interpretatie. Een centrale rol is daarin weggelegd voor perspectief-aspectuele taalelementen,

waarvan de hoofdbetekeniscomponent erin is gelegen dat een intern-temporeel perspectief wordt ingenomen op de situatie-structuur van het predicaat. Het meest basale perspectief-aspectuele onderscheid in de literatuur is dat tussen perfectiviteit en imperfectiviteit. In een gangbare visuele metafoor wordt dit onderscheid wel getypeerd als een perspectief van buitenaf (perfectief) of binnenuit (imperfectief) (bv. Smith 1997; Langacker 2008). Zo'n metafoor wil verhelderen dat een perfectief perspectief een situatie als afgerond en ondoorzichtig geheel presenteert, zonder dat enig inzicht wordt gegeven in de onderdelen waaruit een situatie bestaat of de ontwikkeling die een situatie inhoudt: het is een 'externe' conceptualisering. De andere kant van de metafoor is dat imperfectiviteit de situatie opdeelt,⁸ en zodoende geen zicht geeft op alle onderdelen tegelijk: de conceptualisering is 'intern'.

Volgens Xiao & McEnery (2004) moet het abstracte conceptuele onderscheid *(im)perfectiviteit* als overkoepelende categorisering worden gezien voor de specifieke typen aspect die in het Mandarijn aan concrete taalvormen zijn verbonden. Het achtervoegsel *-le* 了 is dan typisch perfectief maar wordt zelf niet perfectief genoemd omdat die term gereserveerd is voor het overkoepelende conceptuele onderscheid (Xiao & McEnery 2004:89-137). Waar dit voor *-le* 了 kunstmatig kan lijken vanwege de grote gelijkenis van de conceptuele bijdrage van het suffix met de conceptuele definitie van perfectiviteit in het algemeen,⁹ ligt het voor *-qilai* 起来 meer voor de hand om voor een andere term te kiezen dan 'imperfectief' vanwege de specifieke 'begin'-betekenis. Tegelijkertijd impliceert die betekenis dat de situatie opgebroken wordt en niet als discreet geheel wordt beschouwd, oftewel dat het ingressieve perspectief in principe imperfectief is. Dit is de lijn die Xiao & McEnery (2004) aanhouden voor *-qilai* 起来 en die hier wordt overgenomen.

Zijn deze perspectief-aspectuele noties ook voor het pre-Tang-Chinees relevant? Meisterernst (2017:4) verbindt *(im)perfectiviteit* in het pre-Tang-Chinees in termen van compatibiliteit aan de situatie-structuur van het predicaat, waarbij een telisch predicaat maximaal compatibel is met een perfectieve lezing en een atelisch predicaat met een imperfectieve. Daarnaast benadrukt ze het belang van de aspecto-temporele bijwoorden, "which [...] play an important role in the determination of the lexical aspect and in aspectual shifts" (*ibid*:4). De interactie van de pre-Tang-Chinese aspecto-temporele bijwoorden met zowel situatie- als perspectief-aspect lijkt daarom parallel te lopen met de indeling van Xiao & McEnery (2004) voor de aspect-markeerders uit het moderne Mandarijn.

Minder duidelijk is nog of de pre-Tang-Chinese bijwoorden net als de elementen uit het Mandarijn met andere perspectief-aspectuele markeerders samengaan om een complex aspectueel perspectief te construeren. De enige combinatie die in Meisterernsts data met de ingressieve bijwoorden voorkomt, is *shǐ* 始 met de "aspectual negation marker" *wèi* 未, "which indicates the non-attainment of the final point of a situation" (2015:293). Hieruit kan worden opgemaakt dat de constructie van een complex aspectueel perspectief met de pre-Tang-Chinese aspecto-temporele bijwoorden in theorie mogelijk is.

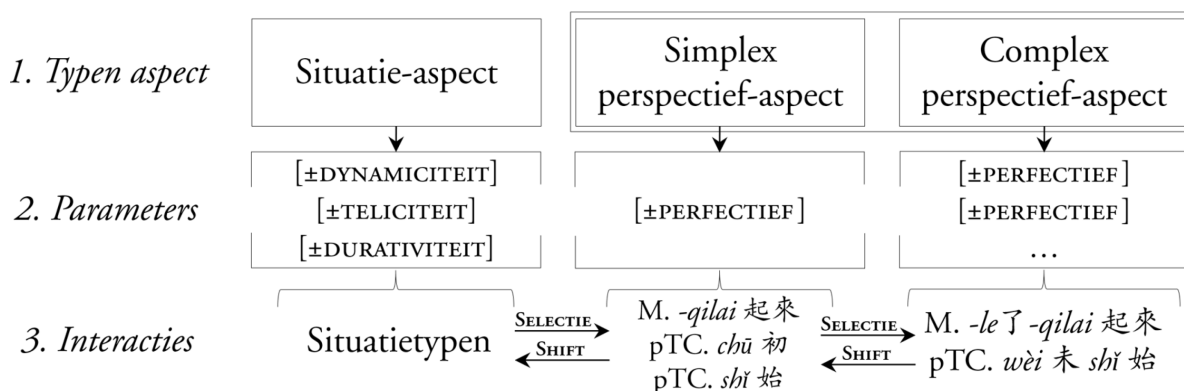
8. Haeseryn et al. (1997:1664 e.v.) spreken in dit verband van 'temporele geleiding'.

9. Deze gelijkenis wordt weerspiegeld door het feit dat *-le* 了 in de literatuur veelal 'perfectief' genoemd wordt (bv. Li & Thompson 1981:184-216; Li et al. 1982; Smith 1994; Wiedenhof 2012:191), ondanks overtuigende alternatieve voorstellen (bv. Huang 1987; Sybesma 1997; Xiao & McEnery 2004).

2.4 Selectie en shift

De slotsom van de vorige twee paragrafen is dat het twee-componentenmodel voor aspect in het Mandarijn van Xiao & McEnery (2004) ook op het pre-Tang-Chinees van toepassing is: perspectief-aspectmarkeerders in beide talen (of dat nu partikels of bijwoorden zijn) selecteren en transformer¹⁰ het situatietype van het predicaat, gaan samen met andere aspectmarkeerders, en worden wat hun eigen semantiek betreft door het *perfectieflimperfectief*-onderscheid gesubsumeerd. Figuur 2.2 schematiseert de compatibiliteit van het twee-componentenmodel—met name de vormen van interactie die dat model veronderstelt—met de twee onderzochte talen. De interactie is op het derde niveau van de figuur weergegeven met pijlen in termen van *selectie* en *shift*. De richting van elke pijl op dat niveau duidt aan dat de invloed van de ene conceptuele categorie op de ander hiërarchisch geordend is: van links naar rechts selecteren situatietypen perspectief-aspectmarkeerders, die op hun beurt bepaalde complexe aspectuele perspectieven wel selecteren en andere niet. Omgekeerd zorgt stapeling van aspectmarkeerders voor shift van simplex naar complex perspectief, en kan de selectie van bepaalde aspectmarkeerders door bepaalde situatietypen zorgen voor shift naar een ander situatietype.

FIGUUR 2.2 Twee-componentenmodel: Aspectuele interactie in het Mandarijn (M) en pre-Tang-Chinees (pTC)

De geschiktheid van het theoretische model in Figuren 2.1-2.2 als methodisch instrument voor de vergelijking van ingressief aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees is cruciaal voor de huidige analyse. Hiervoor is het verder nog nodig om ingressiviteit specifiek te definiëren; daaraan is de volgende paragraaf gewijd.

2.5 Ingressiviteit, inceptiviteit en inchoativiteit

Ingressief aspect is in de inleiding vrij algemeen en informeel uitgelegd als ‘taalvormen die het begin van een situatie belichten’. Hier wordt deze definitie enigszins aangescherpt, en wordt *ingressiviteit* gerelateerd aan de verwante termen *inceptiviteit/inchoativiteit*, die in de algemene taalkunde veelal inwisselbaar zijn,¹¹

10. Met ‘transformeren’ is hier een Nederlandse vertaling bedoeld van het Engelse *shift* in de zin van *aspect shift*. In het Engels komt ‘selecteren en transformeren’ dus neer op *select and shift*. Ik zal hier in het vervolg ook ‘selectie en shift’ voor gebruiken.

11. En ook de Nederlandse taalkunde, vgl. bijvoorbeeld het gebruik van ‘inchoatief’ door Haeseryn et al. (1997:976,1051-1052,1677) en Broekhuis et al. (2015:51,156).

maar in de Chinese taalkunde (bv. Meisterernst 2015; Xiao & McEnery 2004) worden gebruikt ter aanduiding van een specifiek situatie-aspectueel onderscheid.

Dik (1997:221-225) definieert ingressiviteit aan de hand van “internal development of [situations]” (*ibid*:225), dat wil zeggen: elke situatie kan volgens hem opgedeeld worden in “phase[s] of development [...] in terms of beginning-continuation-end” (*ibid*:221) waarbij ingressief aspect één van die ontwikkelingsfasen selecteert: de beginfase. Anders gezegd wordt de parameter [+BEGIN] toegekend. Deze conceptualisering van ingressiviteit is om twee redenen aantrekkelijk. Ten eerste plaatst ze ingressiviteit in een breder conceptueel verband, namelijk naast progressiviteit en egressiviteit, die net als ingressiviteit een ontwikkelingsfase selecteren, maar dan de midden- resp. eindfase ([+MIDDEN]/[+EIND]). Ten tweede biedt ze een verklaring voor het feit dat niet alle situatietypen even rechtlijnig ingressief aspect selecteren. De parameters [+BEGIN]/[+MIDDEN]/[+EIND] opereren immers op de situatie-structuur van het predicaat, wat een bepaald soort structuur veronderstelt: één die zich ontwikkelt ([+DYNAMISCH]) en in fasen kan uiteenvallen ([+DURATIEF]). Dit genereert de voorspelling dat permanente toestanden ([−DYNAMISCH]) en puntgebeurens ([−DURATIEF]) geen ingressief aspect selecteren, of dat dan shift plaatsvindt naar een situatie-structuur waarin zulks wel interpreteerbaar is.¹² (5) laat aan de hand van twee aangepaste Engelse voorbeelden van Dik (1997:255) zien dat die voorspelling voor het Engels en Nederlands uitkomt.

- (5) a. PERMANENTE TOESTAND: ²²John started being intelligent. ²²“Jan begon intelligent te zijn.”
 b. PUNTGEBEUREN: ²²John started reaching the top. ²²“Jan begon de top te bereiken.”

Het idee dat ingressiviteit afhankelijk is van situatie-aspectuele structuur, komt ook terug in het gebruik van de termen *inceptiviteit* en *inchoativiteit* uit de Chinese taalkunde: *inceptief* is dan “the start of an activity or an event” en *inchoatief* “the coming about of a state” (Meisterernst 2015:281).¹³ Inceptiviteit sluit zo aan bij de uitwerking van ingressiviteit hierboven: de beginfase van een dynamische/duratieve situatie. Inchoativiteit draait daarentegen om de beginfase van een toestand, wat buiten Diks conceptualisering van ingressiviteit valt.

Hoe is inchoativiteit dan conceptueel gestructureerd? Dat kan aan de hand van het pre-Tang-Chinese voorbeeld (6) (uit Meisterernst 2015:289) worden geïllustreerd. In (6) is *shǐ* 始 geselecteerd door het puntgebeuren *dīng* 定 ‘vestigen’, wat een lezing oplevert waarin het beginpunt van de toestand wordt benadrukt die voortvloeit uit het inherente eindpunt van dat telische predicaat. Dat beginpunt valt ten minste deels samen met het gelijktijdige begin- en eindpunt van het puntgebeuren.

12. Semelfactieven zijn ook [−DYNAMISCH] en [−DURATIEF] maar daarnaast ook [−TELISCH], wat ervoor zorgt dat ze gemakkelijk kunnen worden herhaald (iterativiteit). Een iteratieve interpretatie van een semelfactief kan ingressief aspect selecteren doordat de beginfase begrepen kan worden als de eerste (paar) herhaling(en), bijvoorbeeld: *Jan begon op de deur te kloppen*.
 13. Maar: ook binnen de Chinese taalkunde is men hierin niet altijd consequent, zo typeren Xiao & McEnery (2004:216e.v.) *-qilai* 起来 uitdrukkelijk als “inceptive”, terwijl Shyu et al. (2013) het een “inchoative morpheme” noemen. Verderop (par.3.4.1) betoog ik dat *-qilai* 起来 beide is, maar meer inceptief dan inchoatief.

(6) 天下始定，兵革未息。

Tiānxià shǐ dìng bīng gé wèi xī.
keizerrijk SHI vestigen leger kar WEI uitrusten

‘Het keizerrijk was net gevestigd, maar de soldaten konden nog niet uitrusten.’

Omdat toestanden, en met name permanente toestanden, per definitie niet-dynamisch zijn, kan er in het algemeen niet op zichzelf mee ‘worden begonnen’ (dit noemen Xiao & McEnery (2004:219-220) “ingressive dynamicity” en “the dynamicity of inceptive points”). Wanneer zo’n toestand echter direct voortvloeit uit een puntgebeuren, draagt het puntgebeuren de dynamiciteit bij die een beginlezing van een toestand begrijpelijk maakt. Daarbij komt dat de punctualiteit van zo’n situatie ervoor zorgt dat het puntgebeuren door een ingressiefmarkeerder te selecteren niet gemakkelijk zelf in fasen kan uiteenvallen.

Het feit dat de conceptualisering van ingressiviteit van Dik (1997) aan dit soort inchoatieve operaties geen ruimte biedt, kan gezien worden als descriptieve tekortkoming die vermoedelijk voortkomt uit de focus op talen als het Engels en Nederlands, die voor dit soort zinnen het (plusquam)perfectum gebruiken in combinatie met een aspecto-temporeel bijwoord (in (6) *net*), categorieën die traditioneel niet met ingressiviteit in verband worden gebracht.¹⁴ In termen van de Chinees-taalkundige traditie behelst Diks uitwerking van ingressiviteit dus wel inceptiviteit, maar geen inchoativiteit. Omdat inchoatief aspect zeker in de analyse van het pre-Tang-Chinees een rol zal spelen, moet de uitwerking daarom vooraf worden uitgebreid met een abstractie over gevallen als (6).

Daarvoor zal ik hier—als aanvulling op Dik (1997)—een formalisme gebruiken dat twee symbolen (τ en ϕ) gebruikt om tijdsgrenzen (τ) en -fasen (ϕ) aan te duiden (Sasse 1991; Breu 1994; Bickel 1997).¹⁵ Een permanente toestand (bv. *intelligent zijn*) krijgt dan de representatie ϕ (één statische fase); een tijdelijke toestand (bv. *honger hebben*) of activiteit (bv. *wandelen*) $\phi\tau$ (een fase die eens ophoudt, maar waaruit niets voortvloeit); een eindpuntgebeuren (bv. *het boek uitlezen*) $\phi\tau\phi$ (gelijk aan een activiteit, maar met een uit de teliciteit resulterende fase); een puntgebeuren (bv. *vestigen*) $\tau\phi$; en een semelfactief (bv. *kloppen*) τ (en bij een iteratieve interpretatie: $\tau\dots\tau$, waarin ‘...’ staat voor herhaling van τ). Ingressiefmarkeerders leggen een begingrens τ op die bovendien nadruk krijgt, wat in (7) met een neerwaartse pijl ($\downarrow$) is aangeduid. Volgens deze notatie ziet ingressief aspect—wanneer het door elk van de situatietypen wordt geselecteerd—eruit als in (7).

14. Maar zie Sybesma & Vanden Wyngaerd (1997) voor een analyse van *ge-* (waarmee het (plusquam)perfectum gevormd wordt) als resultatief prefix, en Bogaards (2019c:181) voor het standpunt dat “some sentences with compound tense [=het (plusquam)perfectum] invite a Dutch reader to focus on a resultant state [...] whereas others stress the action as such”.

15. Zie Croft (2012:49e.v.) voor een kritische bespreking van (de voor- en nadelen van) dit type formalisme.

(7) a. PERMANENTE TOESTAND:	$\downarrow$ $\tau\phi$	$>$	$\downarrow$ $\tau\phi\tau$	inchoatief	} ingressief
b. TIJDELIJKE TOESTAND / ACTIVITEIT:	$\downarrow$ $\tau\phi\tau$			inceptief	
c. EINDPUNTGEBEUREN:	$\downarrow$ $\tau\phi\tau\phi$			inceptief	
d. PUNTGEBEUREN:	$\downarrow$ $\tau\tau\phi$	$>$	$\downarrow$ $\tau\phi$	inchoatief	
e. SEMELFACTIEF:	$\downarrow$ $\tau\tau\dots\tau$	$>$	$\downarrow$ $\tau\phi\tau$	inceptief	

Uit (7) blijkt dat een ingressief perspectief op permanente toestanden (7a) en puntgebeurens (7d) op dit niveau van abstractie ten dele neerkomt op dezelfde representatie ($\tau\phi$): in (7a) vóór eventuele aspect shift en in (7d) na een shift ($>$) die een puntgebeuren met resulterende toestand ($\tau\tau\phi$) transformeert naar toestand met begingrens ($\tau\phi$).¹⁶ De vraag is wel of τ , die in (7d) geïnterpreteerd kan worden op grond van de verwijzing naar een puntgebeuren, ook in (7a) interpreteerbaar is, waar die semantiek ontbreekt. Anders gezegd: in (7d) opereert de ingressiefmarkeerder op een reeds aanwezige (en conceptueel geschikte) τ , terwijl die in (7a) moet worden opgelegd, met onduidelijke interpretatieve effecten (vgl. (5a)). Denkbaar is dat het tweede geval voor een shift van permanente naar tijdelijke toestand zou kunnen zorgen ($\tau\phi > \tau\phi\tau$; zulks is in (7a) daarom als mogelijkheid opgenomen). Verder verheldert (7) wanneer sprake is van inchoatief of inceptief aspect; dit maakt duidelijk dat de conceptualisering van Dik (1997) wel (7b)/(7c)/(7e) omvat, maar niet (7a)/(7d). Het is duidelijk dat (7d) in het pre-Tang-Chinees systematisch interpreteerbaar is (vgl. (6)) maar voor (7a) is dat een open vraag.

In relatie tot het twee-componentenmodel vult (7) bovendien in hoe de veronderstelde interacties (selectie en shift) er in het geval van ingressiefmarkeerders conceptueel uit kunnen zien: in termen van selectie zijn vooral (7b-c) voor de hand liggende ‘selecteerders’, en in termen van shift zou een ingressiefmarkeerder in (7a)/(7d-e) de situatie-structuur kunnen transformeren. Het is niet gezegd dat de specifieke taalvormen die in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees ingressiviteit uitdrukken, al deze interacties zullen toestaan, maar het is voor de analyse een goed startpunt om (7) als hypothese te hanteren en te onderzoeken of de taalvormen beperkingen opleggen die interacties uitsluiten of juist verplichten.¹⁷

Iets waarin (7) tekortschiet, is dat de structuur van ϕ in termen van dynamiciteit niet kan worden gespecificeerd; daarom zijn tijdelijke toestanden en activiteiten met ingressief perspectief in (7b) aan elkaar gelijk ($\tau\phi\tau$), terwijl bij de eerste volgens Xiao & McEnery (2004:219-220) alleen de begingrens τ

16. Hetzelfde geldt voor de semelfactieven, waarvan in (7e) de iteratieve interpretatie opgenomen is, wat leidt tot shift ($>$) naar activiteit (waarin $\phi=\tau\dots$).

17. Van het Nederlands en Engels zou op grond hiervan bijvoorbeeld gezegd kunnen worden dat het ingressieve werkwoord *beginnen/begin* voor zijn complement de selectie/shift in (7d) uitsluit, wat de twijfelachtigheid van (5b) verklaart (en, bij uitbreiding, de afwezigheid van deze operatie in Diks (1997) uitwerking van ingressief aspect). Een Nederlands werkwoord dat selectie en shift in de richting van toestanden wel toelaat, is het copulatieve *worden* (Hanegreefs 2004), bv. in *Zij wordt burgemeester* en *Hij is volwassen geworden*. Ik noem dit enkel om te illustreren dat de ingressieve operaties in (7) binnen talen heel verschillend over vormen kunnen zijn gedistribueerd.

dynamisch is, en alleen bij de tweede ook ϕ . Om dit te verhelpen specificeert (8) de aard van ϕ met betrekking tot dynamiciteit: in subscript is aangegeven of ϕ dynamisch is (Δ) of statisch (Σ). Daarbij is in (8b) ook de mogelijkheid opgenomen dat, in het geval van tijdelijke toestanden die scalair zijn (bv. *koud*), een ingressief perspectief een toename op die schaal zou kunnen inhouden (bv. *kouder worden*), waardoor ϕ als geheel dynamisch wordt (ϕ_Δ) (vgl. Kang 1999).

- (8) a. PERMANENTE TOESTAND: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Sigma \end{array} > \begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Sigma\tau \end{array}$
- b. TIJDELIJKE TOESTAND: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Sigma\tau \end{array} > \begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Delta\tau \end{array}$
- c. ACTIVITEIT: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Delta\tau \end{array}$
- d. EINDPUNTGEBEUREN: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Delta\tau\phi_\Sigma \end{array}$
- e. PUNTGEBEUREN: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\tau\phi_\Sigma \end{array} > \begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Sigma \end{array}$
- f. SEMELFACTIEF: $\begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\tau\dots\tau \end{array} > \begin{array}{c} \downarrow \\ \tau\phi_\Delta\tau \end{array}$

Al met al vormt het notatiesysteem in (8) een aanvulling op de conceptualisering van ingressiviteit van Dik (1997) en het twee-componentenmodel van Xiao & McEnery (2004). Het volgende hoofdstuk analyseert en vergelijkt de manifestaties van ingressiviteit in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees aan de hand van hetgeen in dit hoofdstuk is uitgewerkt.

HOOFDSTUK 3

MANIFESTATIES VAN INGRESSIVITEIT

Voortbouwend op het theoretisch fundament uit het vorige hoofdstuk, legt dit hoofdstuk de empirische basis voor de vergelijking van ingressiefmarkeerders in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees (par.3.2-3.3) en presenteert vervolgens de analyse (par.3.4). Eerst wordt kort de dataverzameling beschreven (par.3.1).

3.1 Dataverzameling en methode

Wat het empirisch materiaal betreft baseert deze scriptie zich op eerder onderzoek naar *-qilai* 起來 in het Mandarijn (Cherici 2019; Shyu et al. 2013; Xiao & McEnery 2004), en *chū* 初 en *shǐ* 始 in het pre-Tang-Chinees (Meisterernst 2015). Voor het Mandarijn is er een grotere verscheidenheid aan secundaire literatuur beschikbaar, die parallel loopt aan de beschikbaarheid van primaire bronnen. Dit betekent dat de analyse van het Mandarijn gebaseerd zal zijn op allerlei corpora, waaronder het Weekly-/LCMC-corpus (Xiao & McEnery 2004) en BBC-corpus (Cherici 2019). Voor het pre-Tang-Chinees zal het materiaal daarentegen beperkt zijn tot de *Shiji* 史記, aangezien Meisterernst (2015) zich voor haar analyse van de pre-Tang-Chinese aspecto-temporele bijwoorden alleen daarop baseert.¹⁸ Hoewel het empirische materiaal voor de twee varianten die worden vergeleken dus verschilt, zijn de conceptuele abstracties die aan dat materiaal worden onttrokken vervolgens wel vergelijkbaar.¹⁹

Uit deze modus van vergelijking vloeit ook de methode voort: die is kwalitatief van aard, in de zin dat gebruiksmogelijkheden (hoofdstuk 2) op basis van de data worden geïnventariseerd, maar het aandeel van elke gebruiksmogelijkheid in de data niet wordt gekwantificeerd. Het gaat de analyse immers om wat mogelijk is, niet wat frequent(er) voorkomt. De kwalitatieve inventarisering in de komende twee paragrafen is gestructureerd aan de hand van selectie en shift binnen de door het twee-componentenmodel veronderstelde interacties: met (i) situatietypen en (ii) perspectief-aspectmarkeerders.

3.2 Mandarijn: *-qilai* 起來

In deze paragraaf wordt de aspectuele semantiek van *-qilai* 起來 uit het moderne Mandarijn beschreven in termen van de interactie met situatie- (par.3.2.1) en perspectief-structuur (par.3.2.2).

3.2.1 Situatietypen. De ingressiefmarkeerder *-qilai* 起來 fungeert in het Mandarijn als achtervoegsel bij een werkwoord en duidt aan dat de situatie uitgedrukt door het predicaat waar dat werkwoord onderdeel van uitmaakt begonnen is en vanuit dat beginpunt enige tijd voortduurt (Xiao & McEnery 2004:219). Naast werkwoorden gaat *-qilai* ook samen met adjectieven (Xiao & McEnery 2004; Shyu et al. 2013;

18. Zie Meisterernst (2013, 2015:3-7) voor een uitgebreidere bespreking van de hier gebruikte brontekst.

19. Een kanttekening hierbij is dat de abstracties op basis van het materiaal voor het Mandarijn vanwege de grotere hoeveelheid primaire bronnen (en beschikbaarheid van *native speaker*-oordelen) van hogere kwaliteit zouden kunnen zijn, maar het valt buiten de reikwijdte van deze scriptie om extra pre-Tang-Chinees materiaal te verzamelen (behalve incidenteel, vgl.vn.28).

Cherici 2019). Adjectieven drukken eigenschappen uit, wat qua situatie-aspect overeenkomt met toestanden. *-Qilai* 起來 kan door beide typen toestanden worden geselecteerd, zoals de adjectieven *xìnggǎn* 性感 ‘sexy’ (permanent) en *máng* 忙 ‘druk’ (tijdelijk) in (9)-(10) en het werkwoord *chóuchú* 躊躇 ‘twijfelen’ (tijdelijk) in (11).²⁰

- (9) 小說內容在他進入青春後變得性感起來。[PT > TT]
 Xiǎoshuō nèiróng zài tā jìn rù qīngchūn qī hòu biànde xìnggǎn-qilai.
 verhaal inhoud in 3SG binnenkomen puberteit na worden sexy-QILAI
 ‘Zijn verhalen werden sexy toen hij de puberteit bereikte.’
- (10) 他忙起來，連飯也可以不吃。[TT]
 Tā máng-qilai lián fàn yě kěyǐ bù chī.
 3SG druk-QILAI zelfs rijst ook kunnen niet eten
 ‘Als hij het druk krijgt, eet hij zelfs niet meer.’
- (11) 吳旭莽似乎第一次躊躇起來。[TT]
 Wú Xùmǎng sìhū dìyī-cì chóuchú-qilai.
 Wu Xumang alsof eerste-keer twijfelen-QILAI
 ‘Het leek erop dat Wu Xumang voor de eerste keer aan het twijfelen sloeg.’

In (9)-(11) duidt *-qilai* 起來 het begin van de toestanden ‘sexy’, ‘druk’ en ‘twijfelen’ aan.²¹ Daarbij zijn ‘druk’ en ‘twijfelen’ al tijdelijke toestanden (met de structuur $\phi_{\Sigma}\tau$), die door *-qilai* 起來 een benadrukte begingrens krijgen ($\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$).²² ‘Sexy zijn’ in (9) is daarentegen meer permanent (ϕ_{Σ}), maar krijgt door de ingressiefmarkeerder een begingrens ($\underline{\tau}\phi_{\Sigma}$) die het predicaat “ingressive dynamicity” oplegt (Xiao & McEnery 2004:220), wat ook een eindgrens impliceert ($\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$). Dit bevestigt het idee dat ingressiviteit bij permanente toestanden shift oplevert naar een tijdelijke toestand, vgl. (8a) ($\underline{\tau}\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$).²³

Cherici (2019) gaat uitgebreider in op adjectieven die de ingressiefmarkeerder *-qilai* 起來 selecteren, en wijst daarbij op een alternatieve ingressieve interpretatie van tijdelijke toestanden. Volgens Cherici is een discrete of categorale omslag (bv. van ‘niet druk’ naar ‘wel druk’ in (10)) niet het enige mogelijke effect; als een ‘gradeerbaar’ adjectief *-qilai* 起來 selecteert kan dat ook een lezing produceren waarin een graduele toename wordt ingezet op een schaal die bij dat adjectief hoort (hier wordt ook meer terloops op gewezen door Kang 1999:231 en Xiao & McEnery 2004:226). In (12) volgt de ingressiefmarkeerder

20. Voor de duidelijkheid zal bij elk voorbeeld—op de bovenste rij tussen vierkante haken—worden aangegeven welk situatietype de aspectmarkeerder oplevert, en of daarbij sprake is van shift (>). De gebruikte afkortingen zijn: PT=permanente toestand; TT=tijdelijke toestand; AC=activiteit; EPG=eindpuntgebeuren; PG=puntgebeuren; SF=semelfactief.

21. Voorbeelden (9)/(11) uit Xiao & McEnery (2004:219), (10) uit Shyu et al. (2013:724).

22. In het vervolg wordt nadruk op tijdsgrens of -fase (↓ uit (7)-(8)) omwille van de ruimte aangegeven met onderstreping.

23. Bij (9) past wel de kanttekening dat het predicaat niet alleen uit een adjectief bestaat dat naar een permanente toestand verwijst, maar ook uit het werkwoord *biànde* 變得 ‘worden’, dat juist de overgang van ‘niet sexy’ naar ‘wel sexy’ aanduidt die de tijdelijkheid van de construal mogelijk lijkt te maken—maar waarvan Xiao & McEnery desondanks geen gewag maken. Omdat zij geen inzicht geven in de overige vijf gevallen in hun data van permanente toestanden met *-qilai* 起來, is het niet duidelijk of *biànde* 變得 in al deze gevallen onderdeel uitmaakt van het predicaat. Indien permanente toestanden *-qilai* 起來 alleen mét *biànde* 變得 kunnen selecteren, is het mogelijk niet de eerste maar de tweede die zulke shift toestaat.

bijvoorbeeld op *lěng* 冷 ‘koud’, dat een ‘koudheidsschaal’ oproept waarop een ontwikkeling wordt gesitueerd waarvan *-qilai* 起來 de beginfase belicht.²⁴ Iets vergelijkbaars geldt voor (13) met *qiángdà* 强大 ‘sterk’, dat een ‘sterkheidsschaal’ oproept waarop *-qilai* 起來 op dezelfde manier opereert.

- (12) 天氣逐漸冷起來了。[TT > AC]
 Tiānqì zhújiàn lěng-qilai le.
 weer gradueel koud-QILAI ZF.LE
 ‘Het wordt met de dag kouder.’
- (13) 只有讓自己強大起來，才可以去放肆放肆。[TT > AC]
 Zhǐ yǒu ràng zìjǐ qiángdà-qilai cái kěyǐ qù fàngsì.
 enkel er.zijn laten zichzelf sterk-QILAI pas kunnen gaan ongecontroleerd
 ‘Alleen als je ervoor zorgt dat je sterker wordt, kun je helemaal losgaan.’

In (12)-(13) is sprake van shift waarbij ϕ_E (graduele) ontwikkeling gaat vertonen en zo dynamisch wordt.²⁵ *-Qilai* 起來 brengt daarmee een shift teweeg van tijdelijke toestand naar activiteit ($\mathcal{I}\phi_E\tau > \mathcal{I}\phi_\Delta\tau$), zoals in (8b) is gepostuleerd.²⁶ Hoewel Xiao en McEnery’s (2004) claim van “ingressive dynamicity” bij toestanden (d.i. dynamiciteit in het contrast tussen τ en ϕ_E) in (9)-(11) opgaat, lijkt dynamiciteit bij de tijdelijke toestanden in (12)-(13) over de situatie-structuur als geheel te strekken (ϕ_Δ). *-Qilai* 起來 staat de shifts in (8a-b) dus toe, waarbij de shift in (8a) verplicht is en in (8b) optioneel.

-Qilai 起來 gaat het eenvoudigst samen met activiteiten, waarvan de inherente dynamiciteit en durativiteit compatibel is met een ingressief perspectief (Xiao & McEnery 2004:220); in (8c) is dan ook geen sprake van shift ($\mathcal{I}\phi_\Delta\tau$). (14) illustreert dit met de activiteit *xiào* 笑 ‘lachen’ (uit *ibid*:220).

- (14) 說著孩子氣得笑起來。[AC]
 Shuō-zhe háiziqì de xiào-qilai.
 zeggen-ZHE kinderachtig DE lachen-QILAI
 ‘Toen ze dat gezegd had, begon ze te lachen als een kind.’

Ook met eindpuntgebeurens gaat *-qilai* 起來 samen, waarbij eveneens geen sprake is van shift ($\mathcal{I}\phi_\Delta\tau\phi_E$; vgl. (8d)). Wel tekenen Xiao & McEnery (2004:221) aan dat ingressiviteit hier minder voor de hand ligt omdat dit situatietype telisch is en dus een inherent einddoel heeft ($\tau\phi_E$) dat met een imperfectieve aspectmarkeerder als *-qilai* 起來 buiten beeld valt. (15) is een voorbeeld (uit *ibid*:221): het beginpunt van *péiyǎng* 培養 ‘trainen’ is hierbij in beeld maar niet de volledige trainingsfase en het eindpunt daarvan.

24. Merk op dat *le* 了 in (12) het zinsfinale partikel is, niet het werkwoordssuffix uit hoofdstuk 2 (Cherici 2019:42).

25. Xiao & McEnery (2004:226) merken terecht op dat de scalaire semantiek begrepen kan worden als overblijfsel van de lexicale betekenis van het werkwoord *qilai* 起來 ‘opstaan’, wat eveneens ‘opwaartse beweging’ (toename) inhoudt.

26. Cherici (2019) analyseert deze shift door een extra situatie-aspectuele categorie aan te nemen (*processen*) op basis van de parameter [$\pm$ AGENTIEF], waarbij processen niet-agentief zijn (Lyons 1977:483). Ik neem (in lijn met Ockhams scheermes, maar ook t.b.v de taalvergelijking) liever zo min mogelijk parameters aan en vind de typering als activiteit hier adequaat. Uitdrukkelijke gelijkstelling van processen met activiteiten is trouwens ook niet ongebruikelijk, vgl.bv. Mourelatos (1981).

- (15) 李海龍便精心培養起這個徒弟來了。[EPG]

Lǐ Hǎilóng biàn jīngxīn péiyǎng-qǐ zhè-ge túdì lái-le.

Li Hailong toen zorgvuldig trainen-QI deze-CL leerling LAI-WWW.LE

‘Toen is Li Hailong begonnen deze leerling heel zorgvuldig te trainen.’

Het laatste situatietype dat *-qilai* 起來 kan selecteren is de semelfactief, waarbij shift optreedt van één voorkomen van de atelische, punctuele handeling (τ) naar een serie herhalingen daarvan ($\tau\dots\tau$), die op hun beurt de dynamische middenfase vormen waarvan de ingressiefmarkeerder de begingrens benadrukt, wat net als in (8b) dezelfde structuur oplevert als een activiteit ($\tau\tau\dots\tau > \tau\phi_{\Delta}\tau$; vgl. (8f)). Dit wordt door (16) geïllustreerd (uit Xiao & McEnery 2004:220); de semelfactief *dǎ* 打 ‘slaan’ is hier minstens twee keer uitgevoerd, waarbij *-qilai* 起來 de eerste (paar) uitvoering(en) selecteert.

- (16) 又打起我來。[SF > AC]

Yòu dǎ-qǐ wǒ lai.

weer slaan-QI ISG LAI

‘Ze begonnen me weer te slaan.’

Dan blijft er één situatietype over: puntgebeurens, die *-qilai* 起來 niet kunnen selecteren. De shift van puntgebeuren met resulterende toestand naar toestand met beginpunt ($\tau\tau\phi_{\Sigma} > \tau\phi_{\Sigma}$; vgl. (8e)) blijkt door *-qilai* 起來 niet te worden toegestaan; dit levert onacceptabele zinnen op (vgl. Xiao & McEnery 2004:223).

3.2.2 *Perspectiefmarkeerders*. *-Qilai* 起來 kan met twee andere perspectiefmarkeerders samengaan: *-le* 了 (geactualiseerd) en *-zài* 在 (progressief). De selectie van de actualiseringsmarkeerder *-le* 了 levert een complex (geactualiseerd-ingressief) perspectief op dat “hiërarchisch georganiseerd” is (Dai 1997:100-101; Xiao & McEnery 2004:221), wat wil zeggen dat de perspectieven niet gelijktijdig op de situatie in kwestie worden ingenomen, maar dat het ene perspectief op het andere opereert. *-Qilai* 起來 is hierbij primair en *-le* 了 secundair: het geactualiseerde perspectief opereert op het benadrukte beginpunt en niet op de situatie als geheel. Het geactualiseerd-ingressieve perspectief is daarom, wanneer de gehele situatie als uitgangspunt wordt genomen, nog altijd imperfectief.

Om dat met de ingressieve activiteit ($\tau\phi_{\Delta}\tau$) te illustreren: *-le* 了 presenteert in dat geval τ als afgerond geheel en actualiseert het. In de notatie van (8) verschilt de representatie van de ingressieve activiteit niet van de geactualiseerd-ingressieve activiteit (niet $\tau\phi_{\Delta}\tau$, maar nog steeds $\tau\phi_{\Delta}\tau$). Analooq daaraan is de structuur van het geactualiseerd-ingressief gepresenteerde eindpuntgebeuren *péiyǎng zhè-ge túdì* 培養起這個徒弟 ‘deze leerling trainen’ in (15) niet $\tau\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$, maar $\tau\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$, dus imperfectief. In feite actualiseert *-le* 了 hier enkel de afronding van de beginfase voor de spreesituatie; aan de aspectuele structuur als zodanig verandert niets. Dit verklaart direct dat het geactualiseerd-ingressieve perspectief ook door toestanden geselecteerd kan worden ($\tau\phi_{\Sigma}\tau$), die in het algemeen minder compatibel zijn met perfectiviteit dan imperfectiviteit, vgl. (17) (uit Xiao & McEnery 2004:226).

- (17) 他見我態度突然硬了起來 [...]. [TT]
 Tā jiàn wǒ tàidù tūrán yìng-le-qilai [...].
 3SG zien ISG houding ineens hard-WW.LE-QILAI

‘Toen hij beseftte dat mijn houding ineens onwrikbaar werd [...].’

Wat het geactualiseerd-ingressieve perspectief hierbij wel lijkt te beïnvloeden, zijn de shiftmogelijkheden voor tijdelijke toestanden (zoals in (19): 硬 *yìng* ‘hard’). In par.3.2.1 is vastgesteld dat daarvoor shift naar activiteit ($\tau\phi_{\Sigma}\tau > \tau\phi_{\Delta}\tau$) met *-qilai* 起來 optioneel is, waarbij de dynamiciteit van ϕ afgeleid wordt uit toename op een schaal. In (17) lijkt de actualiseringsbetekenis van *-le* 了 daarentegen aan te sturen op een categorale interpretatie: een verandering van niet naar wel onwrikbaar (en geen toename op een schaal van onwrikbaarheid), mogelijk omdat actualisering meer compatibel is met ‘harde’ verandering dan subtiele ontwikkeling. Dat zou inhouden dat de simplex optionele shift uit (8b) met dit complexe perspectief uitgesloten is; dit is een hypothese die verder (corpus)onderzoek behoeft.

De tweede perspectiefmarkeerder die *-qilai* 起來 selecteert is het progressieve *zài* 在 (ook *zhèngzài* 正在), wat een progressief-ingressief perspectief produceert. Bij progressief aspect is sprake van een perspectief vanuit de middenfase van de situatie; in termen van (8) kan dit genoteerd worden met nadruk op ϕ (bv. activiteit: $\phi_{\Delta}\tau$). Doordat progressiviteit van zichzelf geen tijdsgrenzen benadrukt, wordt de situatie gepresenteerd als voortdurend en duratief; progressief aspect is dan ook bij uitstek imperfectief. Daarbij komt dat *zài* 在 uitdrukkelijk dynamiciteit veronderstelt (ϕ_{Δ}) (Xiao & McEnery 2004:215). *Zài* 在 gaat dan ook vooral samen met activiteiten en is uitgesloten voor permanente toestanden.

Bij de combinatie van *-qilai* 起來 met *-zai* 在 lijkt de hiërarchische organisatie ten opzichte van de combinatie met *-le* 了 gespiegeld: ingressiviteit opereert op progressiviteit. Het verschil met een simplex ingressief perspectief is namelijk dat dynamiciteit van ϕ wordt verondersteld—geen ingressieve dynamiciteit dus, maar dynamiciteit/durativiteit van de situatie als geheel—en dat de middenfase nadruk krijgt (bv. $\tau\phi_{\Delta}\tau$ voor een activiteit). Het ligt hier daarom meer voor de hand dat eerst de middenfase wordt geselecteerd, die bij activiteiten immers ook al in de situatie-structuur zelf beschikbaar is, waar vervolgens de begingrens bijkomt. Dat de dynamiciteit van *-zai* 在 ‘hoger in de hiërarchie’ staat, verklaart ook dat de shift van tijdelijke toestand naar activiteit ($\tau\phi_{\Sigma}\tau > \tau\phi_{\Delta}\tau$) die eerder optioneel bleek, door het progressief-ingressieve perspectief noodzakelijk wordt opgelegd. In (18) produceert de combinatie van *zài...-qilai* 在...起來 met de tijdelijke toestand 好 *hǎo* ‘goed’ bijvoorbeeld een (scalaire) dynamische lezing in de richting van ‘beter’ ($\tau\phi_{\Delta}\tau$). En (19) illustreert dit complexe perspectief met het eindpuntgebeuren *shìyìng* 適應 ‘wennen aan’, dat vanwege zijn inherente dynamiciteit zijn structuur houdt, behalve de extra nadruk op ϕ ($\tau\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$).²⁷

27. (18) uit Xiao & McEnery (2004:226), (19) uit Cherici (2019:42).

- (18) 我正在好起來，這是歷史上第二最好的時期。[TT > AC]
 Wǒ zhèngzài hǎo-qilai, zhè shì lìshǐ-shang dì'èr zuì hǎo de shíqī.
 ISG ZAI goed-QILAI deze zijn geschiedenis-op tweede meest goed DE tijd
 ‘Ik ben net beter aan het worden, dit is de op-een-na beste periode uit m’n leven.’
- (19) 李明正在對新環境適應起來。[EPG]
 Lǐ Míng zhèngzài duì xīn huánjìng shìyìng-qilai.
 Li Míng ZAI aan nieuw omgeving wennen-QILAI
 ‘Li Ming begint steeds meer aan de nieuwe omgeving te wennen.’

Het progressief-ingressieve perspectief lijkt hiermee het spiegelbeeld van het geactualiseerd-ingressieve perspectief—zowel qua hiërarchische organisatie als shift bij tijdelijke toestanden.

3.3 Pre-Tang-Chinees: *chū* 初 en *shǐ* 始

In deze paragraaf komt de aspectuele semantiek van *chū* 初 en *shǐ* 始 uit het pre-Tang-Chinees aan bod: hun interactie met de situatietypen (par.3.3.1) en andere aspecto-temporele bijwoorden (par.3.3.2).

3.3.1 *Situatietypen*. De ingressieve bijwoorden *chū* 初 en *shǐ* 始, die beide iets betekenen als ‘voor het eerst’ (Pulleyblank 1995:121-122), vertonen enige overlap in de situatietypen waardoor ze worden geselecteerd en het aspectuele effect daarop: beide selecteren puntgebeurens, eindpuntgebeurens en activiteiten (Meisterernst 2015:294). Maar *shǐ* 始 komt ook voor met toestanden, iets wat voor *chū* 初 uitgesloten is (Wang et al. 1996:511). Daarnaast komt *shǐ* 始 en niet *chū* 初 in Meisterernsts data ook met semelfactieven voor. In het algemeen produceren beide bijwoorden een duratieve lezing (ϕ) waarbij het beginpunt nadruk krijgt ($\mathcal{I}\phi\tau$) (Meisterernst 2015:294-296).

Wanneer *chū* 初 en *shǐ* 始 met een activiteit of eindpuntgebeuren samengaan, selecteren beide daarvan de beginfase. Er treedt geen shift op. Dit wordt voor activiteiten in (20) geïllustreerd en voor eindpuntgebeurens in (21), in (a) met *chū* 初 en in (b) met *shǐ* 始. In (20a) belicht *chū* 初 de beginfase van de (habituele) activiteit *wéi Fū zhì* 為廟時 ‘Fu als altaar gebruiken’ ($\mathcal{I}\phi\Delta\tau$), in (21a) het begin van het eindpuntgebeuren *qǐ bīng* 起兵 ‘de troepen verzamelen’ ($\mathcal{I}\phi\Delta\tau\phi_2$). En in (20b)/(21b) doet *shǐ* 始 hetzelfde voor de activiteit *fá* 伐 ‘straffen’ ($\mathcal{I}\phi\Delta\tau$) en het eindpuntgebeuren *zuò gōng* 作宮 ‘het paleis bouwen’ ($\mathcal{I}\phi\Delta\tau\phi_2$).²⁸

28. Voorbeelden (20a) en (21) uit Meisterernst (2015:283,285,291). Van een activiteit met *shǐ* 始 geeft Meisterernst geen voorbeeld, daarom is (20b) door mijzelf geselecteerd uit de *Shǐjì* 史記—specifiek uit *Yīn Běnjì* 殷本紀 ‘de Annalen van Yin’ 4, via <https://ctext.org/shiji/yin-ben-ji>.

- (20) a. 十年，初為鄜時，用三牢。[AC]
 Shí nián, chū wéi Fū zhì, yòng sān lǎo.
 tien jaar CHU nemen.als Fu altaar gebruiken drie offerdier
 ‘In het tiende jaar gingen ze Fu voor het eerst als altaar gebruiken, ze hanteerden de drie soorten dieren als offer.’
- b. 湯征諸侯。葛伯不祀，湯始伐之。[AC]
 Tāng zhēng zhūhóu. Gě bó bù sù, Tāng shǐ fá zhī.
 Tang krijgstoct prinsen Ge aanvoerder niet offeren Tang SHI straffen dit
 ‘Toen Tang een krijgstoct tegen de prinsen ondernam, bood de aanvoerder van Ge niet de gepaste offers aan, en Tang begon hem daarvoor te straffen.’
- (21) a. 孝景帝三年正月甲子，初起兵於廣陵。[EPG]
 Xiào Jǐng dì sān nián zhēng yuè jiǎzǐ, chū qǐ bīng yú Guǎnglíng.
 Xiao Jing keizer drie jaar eerste maand Jiazi CHU oprichten leger yu Guangling
 ‘In het derde jaar van keizer Xiao Jing, in de eerste maand op de dag *Jiazi*, verzamelde hij juist zijn troepen in Guangling.’
- b. 二世 [...] 懷宗廟與民，更始做阿房宮，繁刑嚴誅。[EPG]
 Èrshì [...] huài zōng miào yǔ mín, gèng shǐ zuò Āfáng gōng,
 Tweede.Keizer vernietigen voorouders tempel en volk verder SHI maken Ofang paleis
 fán xíng yán zhū.
 vermeederen boete strikt straf
 ‘De Tweede Keizer [...] vernietigde de vooroudertempels en het volk, daarnaast begon hij het Ofang-paleis te bouwen, hij vermeederde en verzwaarde de straffen...’

Ook met puntgebeurens gaan beide bijwoorden samen. In dat geval treedt een shift op, en daarvoor zijn twee mogelijkheden: of de focus verschuift van het punctuele gebeuren met resultaatstoestand naar de toestand als zodanig met benadrukte begingrens (shift naar tijdelijke toestand: $\mathcal{I}\tau\phi_{\Sigma} > \mathcal{I}\phi_{\Sigma}\tau$), of het punctuele gebeuren wordt aangevuld met een duratief deel dat naar de eindgrens toewerkt (shift naar eindpuntgebeuren: $\mathcal{I}\tau\phi_{\Sigma} > \mathcal{I}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$). In feite komen beide mogelijkheden neer op een perspectiefverschuiving vanaf het puntgebeuren zelf (τ), ofwel ‘naar achteren’ (tijdelijke toestand), ofwel ‘naar voren’ (eindpuntgebeuren). (22)-(23) illustreren dit voor de shift naar tijdelijke toestand resp. eindpuntgebeuren, wederom in (a) voor *chū* 初 en in (b) voor *shǐ* 始.²⁹

- (22) a. 單于初立，恐漢襲之[...]. [PG > TT]
 Chányú chū lì, kǒng Hàn xí zhī [...].
 Chanyu CHU vestigen vrezen Han aanvallen het
 ‘De Chanyu was net gevestigd en vreesde dat Han hem zou kunnen aanvallen [...].’
- b. 天下始定，兵革未息。[PG > TT]
 Tiānxià shǐ dìng, bīng gé wèi xī.
 keizerrijk SHI vestigen leger kar nog.niet uitrusten
 ‘Het keizerrijk was net gevestigd, maar de soldaten konden nog niet uitrusten.’

29. (22)-(23) uit Meisterernst (2015:283,287,289).

- (23) a. 成王少，周初定天下，周公恐諸侯畔周[...]. [PG > EPG]

Chéng wáng shào, Zhōu chū dìng tiānxià, Zhōu gōng kǒng zhūhóu
Cheng koning jong Zhou CHU vestigen keizerrijk Zhou hertog vrezen leenheer
pàn Zhōu [...].
in.opstand.komen Zhou

‘Toen koning Chen nog jong was en Zhou net zijn keizerrijk begon te vestigen, vreesde de hertog van Zhou dat de leenheren tegen Zhou in opstand zouden komen [...].’

- b. 秦聖臨國，始定刑名[...]. [PG > EPG]

Qín shèng lín guó, shǐ dìng xíng míng [...].
Qin wijze naderen land SHI vestigen boete naam

‘Toen de wijze van Qin het land overnam, begon hij direct met het instellen van de straffen en de terminologie daarvan [...].’

In (22)-(23) modificeert het bijwoord een werkwoord met de betekenis ‘vestigen’ (*lì* 立 in (22a), *dìng* 定 in (22b)-(23)): een puntgebeuren, waarvan in (22) de resultaatstoestand door *chū* 初 resp. *shǐ* 始 als toestand met gefocust beginpunt wordt voorgesteld ($\mathcal{I}\phi_{\mathcal{E}}\tau$), en in (23) als eindpunt met voorafgaande dynamische middenfase en gefocust beginpunt ($\mathcal{I}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\mathcal{E}}$). Het is opvallend dat de twee shiftmogelijkheden voor een ogenschijnlijk identieke situatie-structuur in gelijke mate beschikbaar lijken te zijn, temeer omdat bij *-qilai* 起來 in het Mandarijn de enige vorm van optionaliteit semantisch geconditioneerd is.

In de data van Meisterernst komt alleen *shǐ* 始 voor met een semelfactief, namelijk 拜 *bài* ‘buigen’ in (24) (2015:290). Het effect is hetzelfde als bij *-qilai* 起來: de punctuele/atelische handeling (τ) wordt iteratief geïnterpreteerd ($\tau\dots\tau$), krijgt een gefocuste begingrens die begrepen wordt als de eerste (paar) uitvoering(en) van de handeling ($\mathcal{I}\tau\dots\tau$) en de overige uitvoeringen worden geherinterpreteerd als dynamische middenfase ($\tau\dots > \phi_{\Delta}$). Alles bij elkaar produceert dit een shift naar activiteit ($\mathcal{I}\tau\dots\tau > \mathcal{I}\phi_{\Delta}\tau$). In (24) belicht *shǐ* 始 dus de eerste (paar) buiging(en) die deel uitmaken van de activiteit ‘respect betuigen’.

- (24) 天子從昆侖道入，始拜名堂如郊禮。[SF > AC]

Tiān zǐ cóng Kūnlún dào rù, shǐ bài míng táng rú jiāo lǐ.
hemel zoon vanuit Kunlun weg binnenkomen SHI buigen helder hal alsof buitenwijk rite

‘De zoon van de Hemel kwam binnen vanaf de Kunlun-weg en begon voor de Heldere Hal z’n respect te betuigen volgens de rituelen van de buitenwijken.’

Naast een voorkeur voor telische predicaten wordt *chū* 初 door toestanden helemaal niet geselecteerd: die gaan alleen samen met *shǐ* 始, dat over het algemeen juist een voorkeur vertoont voor atelische en statische predicaten (Meisterernst 2015:294). Daarbij komen in de data van Meisterernst alleen tijdelijke toestanden voor met *shǐ* 始. In deze combinatie zijn er twee mogelijkheden, opvallend genoeg dezelfde als bij *-qilai* 起來 in het Mandarijn: geen shift ($\mathcal{I}\phi_{\mathcal{E}}\tau$), zoals met het adjectief 彊 *qiáng* ‘sterk’ in (25) hieronder, of shift naar activiteit gebaseerd op scalaire toename ($\mathcal{I}\phi_{\mathcal{E}}\tau > \mathcal{I}\phi_{\Delta}\tau$), zoals in (26) met het adjectief 廣 *guǎng* ‘groot’. Het eerste geval is inchoatief, het tweede inceptief.³⁰

30. (25)-(26) uit Meisterernst (2015:292-293).

(25) 宣公三年，楚武卒，楚始彊。[TT]

Xuān gōng sān nián, Chǔ Wǔ wáng zú, Chǔ shǐ qiáng.
hemel zoon drie jaar Chu Wu koning sterven Chu SHI sterk

‘In het derde jaar van hertog Xuan stierf koning Wu van Chu, en werd Chu sterk.’

(26) 於是甘泉更置前殿，始廣諸宮室。[TT > AC]

Yú shì Gānquán gèng zhì qián diàn, shǐ guǎng zhū gōng shì.
vz dat Ganquan verder vestigen voor paleis SHI groot alle paleis huis

‘Daarop werd het paleis van Ganquan ook een voorzaal, en ze begonnen alle paleizen en huizen te vergroten.’

In deze twee voorbeelden is sprake van een categoriaal resp. gradueel beginpunt, net als bij *-qilai* 起來 in (10)-(12)/(17) (categoriaal) en (18)-(19) (gradueel). In (25) duidt *shǐ* 始 het beginpunt aan van de toestand *qiáng* 彊 ‘sterk’ dat een discrete overgang behelst van ‘niet sterk’ naar ‘wel sterk’ ($\mathcal{I}\phi_{\mathcal{S}}\tau$). In (26) gaat het daarentegen om een graduele toename van de eigenschap *guǎng* 廣 ‘groot’, dat op grond van die ontwikkeling dynamisch wordt ($\mathcal{I}\phi_{\mathcal{S}}\tau > \mathcal{I}\phi_{\Delta}\tau$).

Op het eerste gezicht lijkt de aspectuele semantiek van *shǐ* 始 daarom—wat tijdelijke toestanden betreft—parallel te lopen aan die van *-qilai* 起來, maar de conceptuele basis van de shift naar activiteit verschilt wel: *-qilai* 起來 ontleent die shift aan de scalaire, toenemende semantiek van zijn lexicale betekenis, namelijk ‘opstaan’, wat eveneens een ‘opwaartse beweging’ inhoudt (Xiao & McEnery 2004:226). Bij *shǐ* 始 vloeit de semantiek van graduele toename daarentegen voort uit de aard van het adjectief zelf, dat in het pre-Tang-Chinees zonder vormverandering ‘causatief’ kan worden gebruikt (van Els 2011:56-57). Dan kent het adjectief geen eigenschap toe (zoals de attributieve en predicatieve gebruiken) maar wordt transitief en gaat dus een onderwerp en lijdend voorwerp nemen, waarbij het onderwerp ervoor zorgt dat het lijdend voorwerp de eigenschap uit het adjectief in toenemende mate gaat vertonen. Deze causatieve, transitieve structuur is bij *shǐ* 始 de voorwaarde voor shift van toestand naar activiteit—een beperking die *-qilai* 起來 in het moderne Mandarijn niet kent.

3.3.2 *Aspecto-temporele bijwoorden.* In de data van Meisterernst (2015) komt alleen *shǐ* 始 met een ander aspecto-temporeel bijwoord voor: *wèi* 未, dat aangeeft dat voltooiing van het predicaat (nog) niet bereikt is en afhankelijk van de deiktische temporele structuur dus vertaald kan worden met ‘niet’ of ‘nog niet’ (van Els 2011:131; Jonker 2011:81-82). Meisterernst (2015) analyseert deze combinatie niet als een complex perspectief, maar ze kan—analoog aan het twee-componentenmodel en de analyse in par.3.2.2—wel zo worden opgevat. (27) illustreert de combinatie (Meisterernst 2015:293).

(27) 人眾車輦，萬物殷富，政由一家，自天地剖泮未始有也。[TT]

Rén zhòng chē yú, wàn wù yīn fù, zhèng yóu yī jiā, zì
mens veel kar talrijk tienduizend ding overvloedig rijk overheid vanuit één familie uit
tiān dì pōu pàn wèi shǐ yǒu yě.
hemel aarde splijten breken WEI SHI er.zijn YE

‘Dat er veel mensen en karren in overvloed zijn, dat alle levende wezens in weelde leven, en dat het staatsbestuur uit één familie voortkomt—dit alles is nooit werkelijkheid geworden aangezien hemel en aarde zijn uiteengevallen.’

Conceptueel opereert *wèi* 未 op *shǐ* 始, want er wordt een beginpunt opgeroepen waarvan vervolgens wordt aangegeven dat het nog niet bereikt is, en niet andersom: in (27) met het existentiële *yǒu* 有 ‘er zijn’, een toestand waarvan *shǐ* 始 het discrete beginpunt markeert ($\text{I}\phi_{\text{ST}}$; vgl. (25)) dat door *wèi* 未 wordt ontkend zich ooit te hebben verwerkelijk. Het complexe perspectief komt dus neer op ‘*non-attainment*’, of niet-verwerelijking, van een toestand met focus op het als irreëel voorgestelde beginpunt. Uitdrukkelijke niet-verwerelijking kan aan het notatiesysteem uit (7)-(8) worden toegevoegd in de vorm van het doorstrepen van tijdsgrens/-fase, wat (27) de notatie $\text{I}\phi_{\text{ST}}$ oplevert. Verder kan dit complexe perspectief ‘nonmutatief-ingressief’ worden genoemd, waarbij de term ‘mutatief’ ontleend is aan Vandeweghe (2013:211), die daarmee doelt op aspectuele perspectieven die draaien om een overgang. ‘Nonmutatief’ wil hier dus zeggen dat zo’n overgang wel wordt opgeroepen, maar verwerelijking ervan wordt ontkend; bij het complexe ‘nonmutatief-ingressieve’ perspectief krijgt de irreële begingrens daarbovenop nadruk.

3.4 Overzicht en vergelijking

In het voorgaande is in kaart gebracht met welke situatietypen de ingressiefmarkeerders *-qilai* 起來 in het Mandarijn en *chū* 初 en *shǐ* 始 in het pre-Tang-Chinees samengaan, en wat voor shift en situatie-structuur dat oplevert in het geval van een simplex en complex aspectueel perspectief.

3.4.1 Simplex perspectief. Om met het simplex perspectief te beginnen, presenteert Tabel 3.1 een overzicht van de in hoofdstuk 2 onderscheiden situatietypen (ST) met daarnaast een antwoord op de vraag of ze een gegeven markeerder kunnen selecteren: ja (✓) of nee (X). Zo ja staat vervolgens genoteerd of er shift optreedt of kan optreden (✓ of X) en hoe de structuur er voor ieder scenario uit ziet (met de notaties uit (8)). Tot slot is gespecificeerd van welk type ingressiviteit sprake is: inchoativiteit (begin van een statische situatie) of inceptiviteit (begin van een dynamische situatie).³¹

31. Voor het gemak van de lezer hier nogmaals de afkortingen van de situatietypen, die in vn.20 geïntroduceerd zijn: PT=permanente toestand; TT=tijdelijke toestand; AC=activiteit; EPG=eindpuntgebeuren; PG=puntgebeuren; SF=semelfactief.

TABEL 3.1 *Selectie van en shift door de ingressiefmarkeerders bij simplex perspectief*

Taal	Markeerder	ST	Selectie	Shift	Structuur	Type ingressiviteit
Mandarijn	<i>-qilai</i> 起来	PT	✓	✓ PT > TT	$\underline{\tau}\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$	inchoatief
		TT	✓	X TT ✓ TT > AC	$\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$ $\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inchoatief inceptief
		AC	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inceptief
		EPG	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$	inceptief
		PG	X			
		SF	✓	✓ SF > AC	$\underline{\tau}\tau\dots\tau > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inceptief
pre-Tang- Chinees	<i>chū</i> 初	PT	X			
		TT	X			
		AC	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inceptief
		EPG	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$	inceptief
		PG	✓	✓ PG > TT ✓ PG > EPG	$\underline{\tau}\tau\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$ $\underline{\tau}\tau\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$	inchoatief inceptief
		SF	X			
	<i>shǐ</i> 始	PT	X			
		TT	✓	X TT ✓ TT > AC	$\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$ $\underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inchoatief inceptief
		AC	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inceptief
		EPG	✓	X	$\underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$	inceptief
		PG	✓	✓ PG > TT ✓ PG > EPG	$\underline{\tau}\tau\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Sigma}\tau$ $\underline{\tau}\tau\phi_{\Sigma} > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$	inchoatief inceptief
		SF	✓	✓ SF > AC	$\underline{\tau}\tau\dots\tau > \underline{\tau}\phi_{\Delta}\tau$	inceptief

Tabel 3.1 laat ten eerste zien dat inceptiviteit en inchoativiteit bij alle drie de markeerders mogelijke ingressieve interpretaties zijn: bij *-qilai* 起来 en *shǐ* 始 tweemaal, zowel zonder als met shift; en bij *chū* 初 eenmaal, enkel afgeleid uit shift. De ondervertegenwoordiging van inchoativiteit bij *chū* 初 kan gekoppeld worden aan de voorkeur van dat bijwoord voor telische predicaten (vgl. Meisterernst 2015:294). Tegelijkertijd is de karakterisering van *-qilai* 起来 door Xiao & McEnery als “inceptive viewpoint marker” (2004:216) niet helemaal volledig, aangezien de middenfase van toestanden die *-qilai* 起来 selecteren statisch kan blijven (ϕ_{Σ}), net als bij *shǐ* 始. Algemeen gesteld kunnen alle drie de aspectmarkeerders als ‘ingressief’ worden gezien indien die term wordt beschouwd als koepelterm over ‘inceptief’ en ‘inchoatief’.

Ten tweede zijn van de drie ingressiefmarkeerders geen twee markeerders identiek wat selectie betreft, en dus qua aspectuele semantiek: *-qilai* 起来 en *chū* 初 verschillen in de selectie van toestanden en semelfactieven (*-qilai* 起来 wel, *chū* 初 niet) en puntgebeurens (*chū* 初 wel, *-qilai* 起来 niet), en *-qilai* 起来 en *shǐ* 始 alleen qua puntgebeurens (*shǐ* 始 wel, *-qilai* 起来 niet).³² Gelijke selectiemogelijkheden corresponderen wel steeds aan gelijke shiftmogelijkheden, wat suggereert dat de conceptuele structuur van de ingressiefmarkeerders in principe overeenkomt, maar verschillende beperkingen oplegt aan de input: *-qilai* 起来 wijst puntgebeurens af en *chū* 初 toestanden en semelfactieven, terwijl *shǐ* 始 geen beperkingen oplegt (behalve permanente toestanden, maar vgl.vn.23/32).

32. Een bijkomend verschil is dat permanente toestanden wel *-qilai* 起来 maar niet *shǐ* 始 selecteren. Dat is in vn.23 echter in twijfel getrokken door de onduidelijkheid van de rol van het werkwoord *biànde* 變得 ‘worden’. In de rest van deze paragraaf worden permanente toestanden daarom buiten beschouwing gelaten.

De observatie dat gelijke selectie gelijke shift inhoudt, moet wel worden genuanceerd waar het gaat om toestanden die *-qilai* 起來 of *shǐ* 始 selecteren: bij beide is shift naar activiteit optioneel op grond van scalaire toename van de eigenschap aangeduid door het adjectief, maar voor *-qilai* 起來 speelt daarbij de lexicale ‘opstaan’-semantiek een rol, terwijl die bij *shǐ* 始 ontbreekt; in plaats daarvan maakt het causatieve potentieel (dat scalaire toename impliceert) van adjectieven in het pre-Tang-Chinees zulke shift mogelijk. Dit lexicale overblijfsel zou wel eens het enige daadwerkelijke verschil in conceptuele structuur kunnen zijn tussen *-qilai* 起來 aan de ene kant, en *chū* 初 en *shǐ* 始 aan de andere; dit sluit aan bij het idee dat *-qilai* 起來 als aspectmarkeerder zich nog niet zo ver heeft ontwikkeld als partikels als *-zhe* 著 en *-le* 了 (Dai 1997; Wang & Wu 2018), waardoor de lexicale semantiek nog niet geheel is verbleekt—maar wel ten dele, vandaar dat de shift naar activiteit optioneel is. De resterende verschillen tussen aspectmarkeerders kunnen dan in termen van beperkingen aan de situatie-structuur van het predicaat worden verklaard.

Tabel 3.2 presenteert zo’n verklaring aan de hand van conceptuele structuur (in termen van binaire parameters) en beperkingen. Qua conceptuele structuur komen de drie ingressiefmarkeerders grotendeels overeen: ze leggen een beginpunt op: [+BEGIN] (wat imperfectiviteit impliceert: [−PERFECTIEF]), en dat beginpunt krijgt focus: [+FOCUS_{BEGIN}]. Daarbij kent *-qilai* 起來 een opstaan-betekenis die al dan niet *salient* kan zijn: [±OPSTAAN]. De verschillen in distributie over de situatie-typen zijn onder ‘beperkingen’ vervolgens geformuleerd als disjunctieve eis aan de situatie-structuur. Dat wil zeggen: de situatie-structuur (ST) bevat ($\supseteq$) één of beide ($\vee$) genoemde eigenschappen (vgl.bv. Winter 2018 voor dit type restrictie). Om die regels in termen van (8) te kunnen formuleren, zijn twee extra abstracties nodig over notaties die al in het systeem zitten: (i) ϕ als abstractie over ϕ_Δ en ϕ_Σ (wat voor middenfase dan ook); en (ii) Y als abstractie over ϕ en τ (wat voor temporele component dan ook).³³ Het notatie-systeem wordt hiermee niet uitgebreid, alleen expressiever gemaakt binnen de bestaande parameters.

Dan luiden de regels zo: *-qilai* 起來 vereist een situatietype dat of duratief is ($\supseteq \phi$) of atelisch ($\supseteq Y\tau$) of allebei; en *chū* 初 vereist een situatietype dat of duratief-dynamisch is ($\supseteq \phi_\Delta$) of telisch ($\supseteq Y\tau\phi_\Sigma$) of allebei. Op deze manier kunnen de distributieve verschillen over de situatietypen in Tabel 3.1 in één disjunctieve regel voor *-qilai* 起來 en *chū* 初 worden gevat, want de eerste hiermee wijst puntgebeurens af (punctueel en telisch), en de tweede toestanden (statisch en atelisch) en semelfactieven (punctueel en atelisch).

TABEL 3.2 Aspectuele semantiek van de ingressiefmarkeerders

Taal	Markeerder	Conceptuele structuur	Beperkingen
Mandarijn	<i>-qilai</i> 起來	[+BEGIN] $\rightarrow$ [−PERFECTIEF] [+FOCUS _{BEGIN}] [±OPSTAAN]	$ST \supseteq \phi \vee Y\tau$
pre-Tang-Chinees	<i>chū</i> 初	[+BEGIN] $\rightarrow$ [−PERFECTIEF] [+FOCUS _{BEGIN}]	$ST \supseteq \phi_\Delta \vee Y\tau\phi_\Sigma$
	<i>shǐ</i> 始	[+BEGIN] $\rightarrow$ [−PERFECTIEF] [+FOCUS _{BEGIN}]	

33. Ik heb hier voor Y (*upsilon*) gekozen omdat die in het Griekse alfabet precies tussen τ (*tau*) en ϕ (*phi*) in staat.

Deze eisen zijn niet alleen formeel gezien de meest economische manier om de distributie te verklaren; ze sluiten ook inhoudelijk aan bij wat er tot nu toe in dit hoofdstuk naar voren is gekomen over de voorkeuren van elk van de aspectmarkeerders. Bij *-qilai* 起來 kan de durativiteit en ateliciteit verbonden worden aan semantiek van ‘opstaan’ in overdrachtelijke zin: iets van ‘toenemen’, wat een temporeel verloop zonder inherent einddoel veronderstelt. Kennelijk wil *-qilai* 起來 dat minstens één van die eigenschappen terugkomt. De ‘ideale kandidaat’ voor *-qilai* 起來, die aan beide eisen voldoet, is de activiteit—waarvan Xiao & McEnery stellen dat “[they] occur with *-qilai*[起來] most naturally” (2004:220). Bij *chū* 初 is de voorkeur voor een “event” (Meisterernst 2015:294)—oftewel een dynamische, duratieve en telische situatie—daarentegen dominant. Hier is de ‘ideale kandidaat’ het eindpuntgebeuren, dat zowel dynamisch-duratief als telisch is, en dat sluit weer aan bij Meisterernsts observatie dat *chū* 初 het best samengaat met werkwoorden met “the typical characteristics for an accomplishment” (2015:282).

Shǐ 始, tot slot, legt buiten de conceptuele structuur geen extra beperkingen op en is daarmee de minst selectieve ingressiefmarkeerder van de drie. De beperkingen van *chū* 初 zijn specifiekere dan die van *-qilai* 起來 en dat maakt *chū* 初 de meest selectieve markeerder. In termen van (7) komt *chū* 初 het dichtst in de buurt bij een exclusieve *inceptief*markeerder (inchoativiteit alleen via shift mogelijk), is *-qilai* 起來 meer inceptief dan inchoatief (shift van toestand naar activiteit komt voort uit de eigen conceptuele structuur), en is *shǐ* 始 daadwerkelijk ingressief in de zin dat het gelijkelijk inceptief en inchoatief is.

3.4.2 *Complex perspectief*. Uit de vorige paragrafen is naar voren gekomen dat *-qilai* 起來 samen kan gaan met twee andere aspectpartikels, en *chū* 初 en *shǐ* 始 met één ander aspecto-temporeel bijwoord—en dat in alle gevallen van een complex aspectueel perspectief kan worden gesproken. Tabel 3.3 geeft een overzicht van deze combinaties: hoe het complexe perspectief wordt genoemd, met welke situatietypen het in de gebruikte data is geattesteerd, of de combinatie leidt tot shift, en hoe de structuur eruitziet.³⁴

TABEL 3.3 *Selectie van en shift door de ingressiefmarkeerders bij complex perspectief*

Taal	Markeerder 1	Markeerder 2	Type perspectief	ST	Shift	Structuur
Mandarijn	<i>-qilai</i> 起来	-le 了	geactualiseerd- ingressief	TT	X	$\text{I}\phi_{\Sigma}\tau$
				AC	X	$\text{I}\phi_{\Delta}\tau$
				EPG	X	$\text{I}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$
		zài 在	progressief- ingressief	TT	✓ TT > AC	$\text{I}\phi_{\Sigma}\tau > \text{I}\phi_{\Delta}\tau$
				AC	X	$\text{I}\phi_{\Delta}\tau$
				EPG	X	$\text{I}\phi_{\Delta}\tau\phi_{\Sigma}$
pre-Tang- Chinees	<i>shǐ</i> 始	<i>wèi</i> 未	nonmutatief- ingressief	TT	X	$\text{I}\phi_{\Sigma}\tau$

34. Er is een cruciaal verschil tussen Tabellen 3.3 en 3.1: Tabel 3.1 doet claims over de *mogelijke* combinaties en Tabel 3.3 alleen over *geobserveerde* combinaties (wat op zich volstaat om elk geattesteerd complex perspectief te typeren). Het zou mogelijk zijn om Tabel 3.3 uit te breiden, maar omdat alleen bestaande data zijn gebruikt waren de voorkomens met complex perspectief beperkt. Dat is een tekortkoming van de dataverzameling (vgl. par.3.1/vn.19/hoofdstuk 4).

Wat vooral uit de vergelijking in Tabel 3.3 blijkt, is hoezeer de constructie van een complex aspectueel perspectief taalafhankelijk is: niet alleen is het nodig dat er markeerders bestaan die een bepaald simplex perspectief uitdrukken; die markeerders moeten vervolgens ook onderling compatibel zijn. De aspectuele semantiek van de ingressiefmarkeerders, zoals weergegeven in Tabel 3.2, zou de verwachting kunnen genereren dat de overeenkomsten in conceptuele structuur (en de—vooral tussen *-qilai* 起來 en *shǐ* 始—betrekkelijk kleine verschillen qua beperkingen) vergelijkbare mogelijkheden zouden moeten opleveren voor complexe perspectieven, maar zo'n verwachting houdt klaarblijkelijk te weinig rekening met de eigenschappen (en ook niet onbelangrijk: het bestaan) van de aspectmarkeerders waarmee de ingressiefmarkeerders zouden moeten combineren.

Tot slot is een noemenswaardige bevinding voor *-qilai* 起來 dat de twee complexe perspectieven een mogelijk desambiguerende werking hebben op de optionele shift bij tijdelijke toestanden: het progressief-ingressieve perspectief veronderstelt dynamiciteit en activeert daarmee de scalaire 'toename'-semantiek die een optioneel onderdeel is van de conceptuele structuur van de ingressiefmarkeerder. Aan de andere kant presenteert het geactualiseerd-ingressieve perspectief een beschikbare tijdscomponent juist als afgerond en als zodanig relevant voor de spreesituatie, wat zich in combinatie met *-qilai* 起來 richt op de categorale begingrens van de toestand (van 'niet' naar 'wel') en waardoor shift naar activiteit lijkt te worden uitgesloten.

HOOFDSTUK 4

BESLUIT

Deze scriptie is begonnen met het doel een nauwkeurige vergelijking te maken tussen de ingressief-markeerders *-qilai* 起來 uit het Mandarijn en *chū* 初 en *shǐ* 始 uit het pre-Tang-Chinees, om zo te laten zien op welke verschillende manieren het conceptuele domein van ingressiviteit zich kan manifesteren. Met dat doel in gedachten zijn drie onderzoeksvragen geformuleerd:

1. *Wat is ingressief aspect?*
2. *Wat zijn de semantische (aspectuele) eigenschappen van -qilai 起來 in het Mandarijn, en chū 初 en shǐ 始 in het pre-Tang-Chinees?*
3. *Welke verschillen en overeenkomsten in aspectuele semantiek zijn er tussen deze elementen?*

Ingressief aspect is in deze scriptie gedefinieerd als een type imperfectief perspectief-aspect dat een situatie opdeelt in fasen en daarvan de beginfase selecteert en benadrukt. Daarbij werd duidelijk dat ingressiviteit sterk afhankelijk is van situatie-structuur in de zin dat de fases waarop ingressiviteit opereert uit de situatie-structuur moeten worden afgeleid. In dat licht is het begijpelijk dat de subtypen ‘inceptief’ en ‘inchoatief’ zien op een situatie-aspectueel onderscheid: daar gaat het om het begin van een dynamische resp. statische situatie. Middels een formalisme kon de interactie van ingressiviteit met situatie-structuur en andere aspectmarkeerders nauwkeurig in kaart worden gebracht. Dit alles werd ingekaderd in een breder begrip van de uitdrukking van aspect in het Mandarijn en pre-Tang-Chinees aan de hand van het twee-componentenmodel van aspect (Xiao & McEnery 2004), dat bepaalde interacties (selectie en shift) veronderstelt tussen taalvormen die aspect uitdrukken.

De inventarisatie en vergelijking van de aspectuele semantiek van *-qilai* 起來, *chū* 初 en *shǐ* 始 heeft zowel overeenkomsten als verschillen aan het licht gebracht. Qua conceptuele structuur kunnen alle drie de markeerders worden gekarakteriseerd met de parameters [+BEGIN], [−PERFECTIEF] en [+FOCUS_{BEGIN}]; daarmee sluiten ze aan bij de theoretische definitie van ingressief aspect van hierboven. Maar voor *-qilai* 起來 moet op grond van de optionaliteit van de shift van tijdelijke toestand naar activiteit (met scalaire toename) een extra optionele parameter worden aangenomen die voortkomt uit onvolledige verbleking van de lexicale semantiek: [±OPSTAAN] (wat in overdrachtelijke zin aan scalaire toename correspondeert). *-Qilai* 起來 illustreert daarmee het *semantic persistence principle* van Hopper (1991). Voor *shǐ* 始 is diezelfde optionaliteit verklaard aan de hand van het causatieve potentieel van adjectieven in het pre-Tang-Chinees, aangezien causativiteit binnen dat systeem scalaire toename kan impliceren.

De verschillen die naar voren zijn gekomen, hebben te maken met afwijkende selectie-mogelijkheden door de situatietypen. In een notendop gaat *shǐ* 始 met alle situatietypen samen, terwijl *-qilai* 起來 puntgebeurens uitsluit en *chū* 初 toestanden en semelfactieven.³⁵ Deze distributie is

35. Hierbij zijn permanente toestanden buiten beschouwing gelaten, vgl. vn.32.

gevat in twee disjunctieve beperkingen—een voor *-qilai* 起來, een voor *chū* 初, geen voor *shǐ* 始—die, samen met de conceptuele structuur, de aspectuele semantiek van elk van de ingressiefmarkeerders uitmaken. Voor *-qilai* 起來 luidt de beperking ‘ $ST \supseteq \phi \vee Y\tau$ ’ (situatie-structuur is of duratief, of atelisch, of allebei), voor *chū* 初 ‘ $ST \supseteq \phi_{\Delta} \vee Y\tau\phi_{\Sigma}$ ’ (situatie-structuur is of dynamisch-duratief, of telisch, of allebei). Daarbij komt dat de situatietypen die aan beide componenten van elke beperking voldoen steeds de prototypische kandidaat zijn: activiteiten voor *-qilai* 起來 en eindpuntgebeurens voor *chū* 初. Daarmee lijkt de karakterisering van de aspectuele semantiek van de ingressiefmarkeerders descriptief adequaat.³⁶

Waar het gaat om complexe aspectuele perspectieven werden niet zozeer *tussen markeerders* maar *tussen talen* verschillen aangetroffen, die daarom meer te maken lijken te hebben met de beschikbaarheid van een markeerder waarmee een complex perspectief geconstrueerd kan worden, dan met de conceptuele structuur van de markeerders zelf. De opvallendste bevinding bij de complexe perspectieven is dat de geactualiseerd-ingressieve en progressief-ingressieve perspectieven (Mandarijn) in combinatie met tijdelijke toestanden een mogelijk desambiguerende werking hebben op de parameter [$\pm$ OPSTAAN] in de conceptuele structuur van *-qilai* 起來: het eerste perspectief lijkt de optionele parameter en daarmee shift naar activiteit uit te sluiten, terwijl het tweede de parameter juist activeert en shift verplicht. Hierbij moet worden aangetekend dat de geobserveerde set aan complexe perspectieven mogelijk niet uitputtelijk is, aangezien de (bestaande) data maar beperkt meerdere aspectmarkeerders in één zin bevatten.

Dat vormt direct het eerste punt van reflectie op dit onderzoek, want de dataverzameling was hierdoor niet beperkt als voor de vergelijkende analyse nieuwe data was verzameld. Zulks viel echter buiten de reikwijdte van een BA-scriptie. Voor vervolgonderzoek zou het waardevol zijn dat wel te doen en daarbij speciale aandacht te besteden aan de compatibiliteit van *chū* 初 met semelfactieven, en aan de constructie van complex perspectief in het pre-Tang-Chinees—iets waarvoor, naar mijn weten, in die termen sowieso nog geen aandacht is geweest.

Een tweede punt van kritiek is dat er in deze scriptie voornamelijk aandacht is besteed aan de semantiek van de ingressiefmarkeerders, en alleen indirect aan hun syntaxis. Dat was dan ook de doelstelling van dit onderzoek. Maar door het feit dat syntaxis hier en daar toch aan de orde kwam—met name het causatieve gebruik van adjectieven in het pre-Tang-Chinees, en de non-agentiviteit van scalaire ontwikkeling bij *-qilai* 起來—dringt zich wel de vraag op hoe de ingressiefmarkeerders zich in syntactisch opzicht tot elkaar verhouden en wat dat eventueel toevoegt aan het semantische verhaal. Zo zou voor de selectie van die markeerders bijvoorbeeld ook argumentatiestructuur (thètarollen en valenties) van belang kunnen zijn.³⁷ Bovendien heeft *-qilai* 起來 als aspectueel partikel (in wording) vermoedelijk een andere

36. Dat was in zekere zin te verwachten aangezien de disjunctieve beperkingen net als de karakterisering in eerder werk waar die beperkingen bij aansluiten, gebaseerd zijn op het selectie- en shiftgedrag van de ingressiefmarkeerders in kwestie. Tegelijkertijd is het—vanwege het streven naar een zo economisch mogelijke formele representatie—altijd waardevol om de uiteindelijke formalisering bij wijze van *sanity check* weer inhoudelijk aan de data te toetsen.

37. Thètarollen kwamen in hoofdstuk 3 impliciet al even langs in het voorstel van Cheric (2019) om het situatietype waar tijdelijke toestanden met *-qilai* 起來 naartoe kunnen shiften niet te beschouwen als *activiteit* maar als *proces*, waarbij de

plaats in de boom (IP, VP, AspP, enz.—vgl.bv. Travis 2010) dan *chū* 初 en *shǐ* 始, die immers bijwoorden zijn. Wat de plaats in de zinsbouw betreft zou het een interessante vervolgstap zijn om na te gaan in hoeverre de aspectuele semantiek van elk van de ingressiefmarkeerders (met name de beperkingen) te *mappen* is op hun syntactische structuur.

Een andere relevante mogelijkheid voor vervolgonderzoek is om te inventariseren of de conceptuele structuur en beperkingen die hier zijn geformuleerd om de aspectuele semantiek van *-qilai* 起來, *chū* 初 en *shǐ* 始 te vatten, ook voor ingressiefmarkeerders in andere talen opgaan. De crosslinguïstische validiteit en typologische status van de structuren en beperkingen uit par.3.4 is met dit onderzoek immers nog niet vastgesteld: zien we deze ook elders terug, of bestaan er andere ‘manifestaties van ingressiviteit’? Voorbeelden van zulke manifestaties in een andere taal zijn het Nederlandse semi-hulpwerkwoord *beginnen* *te/met* en koppelwerkwoord *worden*, net als de ‘aan het infinitief’-constructie met ingressieve werkwoorden als *gaan*, *slaan*, *krijgen* en *raken* (vgl. Boogaart & Bogaards in voorbereiding). Daarvan is de aspectuele semantiek nog niet onderzocht zoals hier voor *-qilai* 起來, *chū* 初 en *shǐ* 始 is gedaan.

Tot besluit: met deze scriptie heb ik een aanzet willen geven tot uitgebreidere aandacht in het aspectuele onderzoeksveld voor het (onderbelichte) conceptuele domein van ingressiviteit, en vooral de specifieke eigenschappen van formele manifestaties daarvan. Zonder taalvorm geen taaluitdrukking, en daarom zijn al te abstracte typering van ingressiviteit (bv. alleen ‘focus op beginpunt’) duidelijk niet fijnmazig genoeg om de ingressieve vormen te typeren die we in talen kunnen observeren. Van de drie manifestaties van ingressiviteit die hier de revue zijn gepasseerd, bleek er dan ook geen precies hetzelfde. De vraag is nu of hiermee het hele domein van ingressiviteit in kaart is gebracht, of dat er meer manifestaties te ontdekken zijn. Mijn verwachting is het laatste—oftewel: dit was pas het begin.

laatste zich van de eerste onderscheidt in z’n non-agentiviteit: een thematische notie (vgl.vn.26). Meisterernst (2015) werkt de verdeling van thètarollen overigens al systematisch uit voor *chū* 初 en *shǐ* 始, dus een deel van het werk is er al.

BIBLIOGRAFIE

- Bertinetto, Pier Marco & Denis Delfitto (2000). 'Aspect vs. Actionality: Why they should be kept apart.' *Tense and aspect in the languages of Europe*, red. Ö. Dahl, 189-226. Berlijn: De Gruyter Mouton.
- Bhat, Shankara. (1999). *The prominence of tense, aspect and mood*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bickel, Balthasar (1997). 'Aspectual scope and the difference between logical and semantic representation.' *Lingua* 102, 115-131.
- Binnick, Robert (red.) (2012). *The Oxford handbook of tense and aspect*. Oxford: Oxford University Press.
- Bogaards, Maarten (2019a). 'Posture verbs combined with past participles in Dutch: Fixed or productive patterns?' *Linguistics in the Netherlands 2019*, red. J. Berns & E. Tribushinina, 67-82. Amsterdam: John Benjamins.
- Bogaards, Maarten (2019b). *Sitting stuck and standing scribbled: Productivity, structure and meaning of posture verbs combined with a complementive past participle in Dutch*. Masterscriptie, Universiteit Leiden. https://www.maartenbogaards.nl/papers/2019/bogaards_2019_mathesis.pdf.
- Bogaards, Maarten (2019c). 'A Mandarin map for Dutch durativity: Parallel text analysis as a heuristic for investigating aspectuality.' *Nederlandse Taalkunde* 24, 157-193.
- Boogaart, Ronny (1991). 'Progressive aspect in Dutch.' *Linguistics in the Netherlands 1991*, red. F. Drijkoningen & A. van Kemenade, 1-9. Amsterdam: John Benjamins.
- Boogaart, Ronny (1999). *Aspect and temporal ordering. A contrastive analysis of Dutch and English*. Dissertatie, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Boogaart, Ronny (2004). 'Aspect and Aktionsart.' *Morphology: An international handbook on inflection and word-formation, Volume 2*, red. G. Booij et al., 1165-1180. Berlijn: De Gruyter Mouton.
- Boogaart, Ronny & Maarten Bogaards (in voorbereiding). 'Aspect.' *Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst (E-ANS)*, red. M. Beliën et al. 3de herziene editie.
- Breu, Walter (1994). 'Interactions between lexical, temporal and aspectual meaning.' *Studies in Language* 18, 23-44.
- Bybee, Joan, Revere Perkins & William Pagliuca (1994). *The evolution of grammar: Tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago: University of Chicago Press.
- Carlson, Gregory (1977). *Reference to kinds in English*. Dissertatie, University of Massachusetts.
- Cherici, Alessia (2019). 'A corpus-based study of Chinese RVC *qilai* and its interaction with state predicates.' *Buckeye East Asian Linguistics* 4, 35-45. <https://kb.osu.edu/handle/1811/87683>.
- Comrie, Bernard (1976). *Aspect: An introduction to the study of aspect and related problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, William (2012). *Verbs: Aspect and causal structure*. Oxford: Oxford University Press.

- Dahl, Östen (1985). *Tense and aspect systems*. Oxford: Blackwell.
- Dahl, Östen (red.) (2000). *Tense and aspect in the languages of Europe*. Berlijn: Mouton de Gruyter.
- Dai, Yaojing (1997). *Xiandai Hanyu shiti xitong yanjiu* 現代漢語時體系統研究 [Een onderzoek naar het aspectstelsel in het moderne Chinees]. Hangzhou: Zhejiang Educational Press.
- Depraetere, Ilse (1995). 'On the necessity of distinguishing between (un)boundedness and (a)telicity'. *Linguistics and Philosophy* 18, 1-19.
- Dik, Simon C. (1997). *The Theory of Functional Grammar. Part 1: The structure of the clause*, red. K. Hengeveld. 2de herziene editie. Berlijn: De Gruyter Mouton.
- Els, Paul van (2011). *Van orakelbot tot weblog: Lesboek Klassiek Chinees, Deel 1*. Leiden: Leiden University Press.
- Haeseryn, Walter, Kirsten Romijn, Guido Geerts, Jaap de Rooij & Maarten van den Toorn (red.) (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS)*. 2de herziene editie. Groningen: Martinus Nijhoff.
- Hanegreefs, Hilde (2004). 'The Dutch change-of-state copula *worden* and its Spanish counterparts: A matter of aspect and voice.' *Annual Review of Cognitive Linguistics* 2, 1-29.
- Hopper, Paul J. (1991). 'On some principles of grammaticalization.' *Approaches to grammaticalization, Vol. 1*, red. E. Traugott & B. Heine, 17-36. Amsterdam: John Benjamins.
- Hu, Xuhui (2019). 'Kuayuyan shijiao xia de Hanyu zhongdongju yanjiu 跨語言視角下的漢語中動句研究' [Een crosslinguïstisch perspectief op Chinese mediumconstructies.] *Contemporary Linguistics* 21, 83-103.
- Huang, Lillian Meei-jin (1987). *Aspect: A general system and its manifestation in Mandarin Chinese*. Dissertatie, Rice University, Houston.
- Jonker, D.R. (2011). *Wenyan partikels. Woordenboek van de Klassiek Chinese functiewoorden*. 3de herziene editie. Leiden: Shilin.
- Kang, Jian (1999). *The composition of the perfective aspect in Mandarin Chinese*. Dissertatie, Boston University, Boston.
- Kenny, Anthony (1963). *Action, emotion and will*. London: Routledge.
- Lemmens, Maarten (2002). 'The semantic network of Dutch posture verbs.' *The linguistics of sitting, standing and lying*, red. J. Newman, 103-140. Amsterdam: John Benjamins.
- Lemmens, Maarten (2005). 'Aspectual posture verb constructions in Dutch.' *Journal of Germanic Linguistics* 17, 183-217.
- Lemmens, Maarten (2015). 'Zit je te denken of ben je aan het piekeren? Persistentie in het synchrone gebruik van de PREP- en POS-progressiefconstructies in het Nederlands.' *Nederlandse taalkunde* 20, 5-36.
- Langacker, Ronald (2008). *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- Li, Charles N. & Sandra A. Thompson (1981). *Mandarin Chinese: A functional reference grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Li, Charles N., Sandra A. Thompson & R. McMillan Thompson (1982). 'The discourse motivation for the perfect aspect: The Mandarin particle LE.' *Tense-Aspect: Between semantics and pragmatics*, red. P.J. Hopper, 190-44. Amsterdam: John Benjamins.
- Lyons, John (1977). *Semantics, Volume 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meisterernst, Barbara (2005). 'Some remarks on the syntax and semantics of the so-called aspectual markers *ji* and *yi*.' *Journal of Chinese Linguistics* 33, 68-113.
- Meisterernst, Barbara (2013). 'Verb classes and aspects: Situation type in Pre-Tang Chinese.' *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 163, 173-202.
- Meisterernst, Barbara (2015). *Tense and aspect in Han period Chinese*. Berlijn: Mouton de Gruyter.
- Meisterernst, Barbara (2017). 'Modality and aspect and the thematic role of the subject in Late Archaic and Han period Chinese: Obligation and necessity.' *Lingua Sinica* 3, 1-35.
- Michaelis, Laura A. (1998). *Aspectual grammar and past time reference*. London: Routledge.
- Michaelis, Laura A. (2004). 'Type shifting in construction grammar: An integrated approach to aspectual coercion.' *Cognitive Linguistics* 15, 1-67.
- Moens, Marc (1987). *Tense, aspect and temporal reference*. Dissertatie, University of Edinburgh.
- Moens, Marc & Mark Steedman (1988). 'Temporal ontology and temporal reference.' *Computational Linguistics* 14, 15-28.
- Mourelatos, Alexander (1981). 'Events, processes and states.' *Tense and aspect*, red. P. Tedeschi & A. Zaenen, 191-212. New York: Academic Press.
- Newman, John (red.) (2002). *The linguistics of sitting, standing and lying*. Amsterdam: John Benjamins.
- Norman, Jerry (1988). *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pulleyblank, Edwin G. (1995). *Outline of Classical Chinese grammar*. Vancouver: UBC Press.
- Sasse, Hans-Jürgen (1991). 'Aspect and Aktionsart: A reconciliation.' *Perspectives on aspect and Aktionsart*, red. C. Vetters & W. Vandeweghe, 31-45.
- Shyu, Shu-ing, Yu-Fan Wang & Zhi-jie Lin (2013). 'An approximation to secondary predication structure: A case of V-*qilai* in Mandarin Chinese.' *Language and Linguistics* 14, 701-736.
- Smith, Carlota (1994). 'Aspectual viewpoint and situation type in Mandarin Chinese.' *Journal of East Asian Linguistics* 3, 107-146.
- Smith, Carlota (1997). *The parameter of aspect*. 2de herziene editie. Dordrecht: Springer.
- Swart, Henriëtte de (1998). 'Aspect shift and coercion.' *Natural Language & Linguistic Theory* 16, 347-385.
- Sybesma, Rint (1997). 'Why Chinese verb-*le* is a resultative predicate.' *Journal of East Asian Linguistics* 6, 215-261.

- Sybesma, Rint & Guido Vanden Wyngaerd (1997). 'Realizing end points: The syntax and semantics of Dutch *ge* and Mandarin *le*.' *Linguistics in the Netherlands 1997*, red. J. Coerts & H. de Hoop, 207-218. Amsterdam: John Benjamins.
- Travis, Lisa (2010). *Inner aspect: The articulation of VP*. Dordrecht: Springer.
- Vandeweghe, Willy (2013). *Grammatica van de Nederlandse zin*. 8ste herziene druk. Antwerpen: Garant.
- Vendler, Zeno (1957). 'Verbs and times.' *Philosophical Review* 66, 143-160.
- Verkuyl, Henk J. (1972). *On the compositional nature of the aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Verkuyl, Henk J. (1989). 'Aspectual classes and aspectual composition.' *Linguistics and philosophy* 12, 39-94.
- Verkuyl, Henk J. (1993). *A theory of aspectuality: The interaction between temporal and atemporal structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wang, Arthur & Hung-Hsi Wu (2018). 'The syntax and semantics of Chinese impersonal V-qilai construction.' *Taiwan Journal of Linguistics* 16, 1-34.
- Wang, Li (1943). *Zhongguo Xiandai Yufa* 中國現代語法 [Moderne Grammatica van het Chinees]. Beijing: Commercial Printing House.
- Wang, Hai, Zhao Changcai, Huang Shan & Wu Keying (eds.) (1996). *Gudai Hanyu xucidian* 古代漢語虛詞詞典 [Partikelwoordenboek van het Klassiek Chinees]. Beijing: Beijing University Press.
- Wang, Yuyun (2005). 'The multiplicity of the V-qi-lai construction.' *UST Working Papers in Linguistics* 1, 311-330.
- Wei, Pei-chuan (2015). 'Gudai Hanyu shiti biaoji de yuxu leixing yu yanbian' 古代漢語時體標記的語序類型與演變' [Woordvolgorde en ontwikkeling van aspectmarkeerders in het Oud-Chinees]. *Language and Linguistics* 16, 231-247.
- Wiedenhof, Jeroen (2012). *Grammatica van het Mandarijn*. 3de herziene druk. Amsterdam: Bulaaq.
- Winter, Yoad (2018). 'Selectional restrictions and the meaning of reciprocal alternations.' *Proceedings of the Israeli Association for Theoretical Linguistics 2018*, 81-95.
- Xiao, Richard & Tony McEnery (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A corpus-based study*. Amsterdam: John Benjamins.
- Xiong, Jiajuan (2017). *Chinese middle constructions: Lexical middle formation*. Peking: Springer Nature/Peking University Press.
- Zhang, Lihua (1995). *A Contrastive Study of Aspectuality in German, English and Chinese*. New York: Peter Lang.
- Zhao, Changcai (2009). 'Shanggu Hanyu yi you zhi yi dongci dao wanchengti fuci de yanbian' 上古漢語「已」由「止」義動詞到完成體副詞的演變' [De ontwikkeling van *yi* en *zhi* naar perfectieve bijwoorden in het Oud-Chinees]. *Hanyu Shiti de Lishi Yanjiu* 漢語時體的歷時研究 [Studies over de ontwikkeling van grammaticaal aspect in het Chinees], red. L. Feng et al., 116-132. Beijing: Language and Culture Press.

